

Historische Kring Diemen

Jaargang 27 – Nummer 1-2017

VEEL ONBEKENDE FOTO'S EN INTERESSANTE ARTIKELEN

IN DIT NUMMER:

o.a. EEN ENGELSMAN IN DIEMERBRUG IN 1877, AANLEG VAN RINGSPORBAAN DIEMEN,
GESCHIEDENIS FAMILIE GOEDHART, ARIE ROEST EN VREDEHOF, FOTO'S WILLEM J.A. MOL,
JAN BLANKERS OP RUSTOORD, POSTZEGELCLUB DE ZEGELAARS EN VEEL MEER.

Toon Vermeulen in november 1987 met zijn schillenkar aan de Ouddiemerlaan. (foto Willem J.A. Mol)

INHOUD

• Voorwoord, <i>Taco ten Dam</i>	1
• Charles Wood in 1877 in Diemerbrug: “Eene stille, kleine plaats, somber in de avondschemering”, <i>Taco ten Dam</i>	2
• Het ‘Corset van Diemen’: Plannen, uitvoering en ruimtelijke gevolgen van de aanleg van de ringspoorbaan rondom Diemen, <i>Alfred Bakker</i>	7
• Oud Diemen: Boerderij Vredehof blijft nieuws geven, <i>Bert Roest</i>	15
• Familie Goedhart vanaf 1861 in Diemen: Een stukje geschiedenis van mijn familie in Diemerbrug (deel 1), <i>Hans Goedhart</i>	18
• Fotocollage: Willem A.J. Mol, gedreven fotograaf van Diemen (en Amsterdam), <i>Wiard Krook</i>	23
• Begraafplaats Rustoord aan de Weespertrekvaart: Jan Blankers & Fanny Blankers-Koen, <i>Taco ten Dam</i>	25
• Bijna 50 jaar postzegelclubs in Diemen. De Zegelaars: Niet de eerste Diemense postzegelclub, <i>Peter Prins</i>	26
• Foto-impressie jubileum 25 jaar HKD, <i>Wiard Krook</i>	30
• Prikbord	33

Foto voorzijde omslag: Hartveldseweg, hoek Ouddiemerlaan, rond 1920. In het hoekpand de winkel van Chris Kok (v/h Wed. T. Mess), daarnaast schoenmaker Cocu, dan sigaren- en tabakshandel Jan Goedhart en daarnaast fietsenhandel Pereboom en de steeg. De ramen van Cocu en Goedhart worden in de jaren '30 vervangen door grote etalageramen zoals in de hoekpanden al is gebeurd. Rechts op de foto de hondenkar van Chris Kok. (coll. Hans Goedhart)

bestuur:

voorzitter: Ad Saan
secretaris: Peter Texier
penningmeester: Han Saan
bestuursleden: Frans Deckers
Ellen van Meurs
Cora Rijfkogel

secretariaat: Rietzangerweg 104
1111 VN Diemen
tel. 020 - 695 41 40
petertexier@ziggo.nl

IBAN: NL95INGB0001525866
Penningmeester HKD
Buitenlust 50
1111 JK Diemen
saan44@zonnet.nl

redactieadres: Anne Frankstraat 13
1112 LL Diemen
t.ten.dam@planet.nl

redactieteam: Alfred Bakker
Taco ten Dam
Wiard Krook
Alfons Ruitenbeek

opmaak: Danielle de Graaff

beeldredactie: Wiard Krook

eindredactie: Taco ten Dam

druk: Onlineprinters.nl

ISSN 0929-9068

© 2017 Artikelen of delen daaruit mogen niet worden overgenomen zonder toestemming van de auteur(s). Het lidmaatschap van de Historische Kring Diemen bedraagt € 22,50 per jaar. Leden ontvangen de HKD-Nieuwsbrief en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad Historische Kring Diemen. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

Het mag dan 380 jaar geleden zijn, maar de oneliner van Joost van den Vondel is een universele waarheid: *De liefde tot zijn land is ieder aangeboren*. Liefhebbers van de geschiedenis en vooral van de liefde voor het plekje dat hen dierbaar is, blijven elkaar verrassen. Zo trakteerde Hans Mol onze vereniging op een ongelooflijke verrassing door het schenken van de fotocollectie die zijn vader Willem (1909-1993) met een enorme liefde bij elkaar fotografeerde en zorgvuldig documenteerde. U vindt in dit nummer een bescheiden keuze en we beloven u in het volgende nummer uitgebreid terug te komen op de collectie. Ook Bert Roest verraste ons met een aantal historische documenten zoals feestgidsen van Oranjefeesten uit de jaren '50, een reglement van een kinderfeest in 1911 en een programma voor een feestavond van de *Christelijke Jongelings-Vereeniging* in 1927. Heeft u oude papieren en/of foto's van Diemen, denkt u er dan alstublieft aan dat deze van grote waarde kunnen zijn voor onze vereniging.

De redactie verrast u in dit nummer weer met veel 'oud nieuws' over Diemen. Alfred Bakker beschrijft gedetailleerd hoe Diemens grondgebied een belangrijke rol speelde voor de Ringspoorbaan van Amsterdam. Geïllustreerd met prachtige kaarten. Ook de kaart op de achterkant van dit tijdschrift geeft daar een overzichtelijk beeld van. Peter Prins duikt in de bijna 50-jarige geschiedenis van de postzegelclubs in Diemen, waarvan *De Zegelaars* nog steeds springlevend is.

Twee oer-Diemenaren nemen u mee in hun herinneringen: Bert Roest gaat in gesprek met zijn broer, de meestertimmerman Arie die jarenlang de oude boerderij *Vredenhof* met liefde verbouwde, herstelde, bewoonde en 'bewaakte' totdat een juridische uitspraak hem dwong 'zijn' *Vredenhof* op te geven. Hans Goedhart beschrijft in een eerste deel een stukje van zijn familiegeschiedenis die zich onder andere afspeelde in en rond de verdwenen karakteristieke winkelwoonhuizen aan de Hartveldseweg. Met heerlijke details en anekdotes. De al vroege belangstelling van de familie voor het betere fotowerk levert prachtige plaatjes op zoals u ook op de omslag kunt zien.

De Engelse graficus Charles Wood bezocht in 1877 Diemerbrug en schreef daarover in zijn boek *Through Holland*. Een zeldzame blik op Diemerbrug uit de eerste hand. Via een omweggetje komen ook Amsterdamse rijken (zoals burgemeesterszoon Cootje den Tex en Oscar Carré) in beeld die in die jaren regelmatig de Diemense horeca aan de Weespertrekvaart bezoeken. Ik heb het met veel plezier beschreven. In onze rubriek over begraafplaats *Rustoord* staat dit keer het graf van Jan Blankers centraal, de echtgenoot van de legendarische hardlooperster Fanny Blankers-Koen. Een man met een verhaal, bleek toen ik op onderzoek uitging.

Wiard Krook was weer heel druk met het vele beeldmateriaal. Hij legde contacten, sorteerde de tientallen afbeeldingen en maakte deze weer op hun mooist. Een lust voor het oog waar u veel plezier aan zult beleven. De redactie prijst zich zeer gelukkig met Danielle de Graaff die afbeeldingen en teksten weet op te maken tot een aangenaam en prettig, maar vooral professioneel geheel, waar we heel trots op zijn.

Met een minimaal aantal mensen zijn we erin geslaagd u iets moois voor te leggen waarvan we hopen dat u er veel plezier aan beleeft.

Namens de redactie,

Taco ten Dam,
Eindredacteur

Charles Wood in 1877 in Diemerbrug

“EENE STILLE, KLEINE PLAATS, SOMBER IN DE AVONDSCHEMERING”

Taco ten Dam

Aan het begin van een warme zomeravond in 1877 stappen de Engelse graficus Charles Wood en zijn Nederlandse vriend J. in een koets die voor het Amstel Hotel in Amsterdam staat. De bestemming is Diemerbrug, een dorp met net 1000 inwoners buiten de stad. *Of all places* heeft Wood ongetwijfeld gedacht. Hij is voor de tweede keer in korte tijd naar Nederland gekomen om indrukken op te doen voor zijn boek *Through Holland*. Zijn aandacht gaat vooral uit naar Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en kleine Hollandse steden die wat te bieden hebben. Diemerbrug is niet van de buitencategorie, maar vriend J. heeft een familiegraf in Diemerbrug. En zo komt de veel geciteerde Charles W. Wood in Diemerbrug terecht en gunt Diemerbrug anno 1877 daarmee een plekje in zijn unieke reisbeschrijving. We volgen de vrienden op hun rit van het Amstel Hotel in Amsterdam naar Diemerbrug, hun bezoek aan het dorp en de terugreis naar Amsterdam.

Ondragelijke stank

Het *Amstel Hotel* is een van de gerenommeerde hotels van de stad Amsterdam. Het is prachtig: *“Uit de vensters heeft men een uitgestrekt uitzicht. Rechts en links strekt de breede rivier uit. Schepen en stoomboten varen gestadig af en aan. Vaartuigen die door mannen en jongens voortgeboemd worden, laten een lang spoor in de modder achter. Een ruim en frisch uitzicht.”* Dat was tijdens het eerdere verblijf van Wood wel anders geweest. Toen verbleef hij tegenover de *Oude Kerk* in het *Bible Hotel* in de smalle Warmoesstraat. Behalve het aanhoudende lawaai van dronkaards, feestgangers en het klokkenspel van de kerk is er tijdens

de warme zomer de altijd aanwezige enorme stank van het grachtenwater. De grachten vormen immers het open riool van de stad met urine en poep van Amsterdammers en geloosde afvalstoffen van bedrijfjes en fabrieken. *“De stank van de Amsterdamsche grachten te beschrijven zou eene volslagene onmogelijkheid zijn. Iets verschrikkelijkers dan deze werkelijkheid zou men zich niet kunnen voorstellen.”* Iedere avond neemt vriend J. zich voor de volgende dag te vertrekken, maar zijn ogen winnen het van de neus. J. is tekenaar/schilder en er zijn te veel aantrekkelijke tafereeltjes in Amsterdam.

Het Amstel Hotel waar Charles Wood logeerde. Van hier reisde hij met zijn vriend J. in een koets in de zomer van 1877 naar Diemerbrug. (prentbriefkaart coll. Taco ten Dam)

Weesperzijde

In de koets op weg naar Diemerbrug geniet Wood aan de rechterzijde van de Amstel van het uitzicht aan de Weesperzijde. De weg op de dijk is de veelgebruikte doorgangsroute naar 't Gooi. Langs de dijk liggen luthoven en herbergen, maar het is een beetje oude glorie. Zoals *D'Ysbreeker*, eens een drukke pleisterplaats, maar nu wat smoezelig. Even verderop ligt *Het Weesper, Muyder en Naarder Veerhuis* waar in betere tijden de trekschuiten in groten getale vertrokken en ook Diemerbrug aandeden. Maar de trekschuit heeft concurrentie gekregen van de diligence en vooral de trein. Eigenlijk ligt dit hele gebied in 1877 te wachten op de realisering van nieuwe plannen voor huizen en straten. Sinds een paar jaar is Amsterdam bezig met een inhaalslag van bouwen van huizen aan de buitenkant van de stad om het overbevolkte en drukke centrum te ontlasten.

Schollenbrug

Bij het Oetgenspad (de latere Eerste Oosterparkstraat) staan het imposante gebouw van de *Nederlandsche-Beiersche-Bierbrouwerij* en de oude chocoladefabriek van *Blooker*. Het uitzicht van de vrienden in de koets wordt daarna bepaald door de Overamstelse Polder waar de Weesperzijde overgaat in het Weesperzandpad. Achter de herenhuizen liggen eindeloos uitgestrekte landerijen tot aan de Oetewalerweg (Linnaeusstraat). Het stimuleert blijkbaar de fantasie van natuurminnaar Wood: *“De westwaarts neigende zon verguldde alles met haar tooverstaf. Eene frissche koelte stak op, verkwikkend na een warme dag. De boomen ritselden en fluisterden elkander gewichtige geheimen toe. Hier en daar kweelde een vogel, bij wijze van avondlofzang aan de Natuur.”* Bij de brug over de ringvaart van de Watergraafsmeer staat de al tientallen jaren vermaarde uitspanning *Schollenbrug*. De inwoners van Amsterdam, wier aantal in een paar decennia met honderdduizenden toenam, ontvluchtten als het even kan op zondag de benauwde en stinkende stad met het havenbootje *Rokin-Schollenbrug*. Pa en ma zoeken de verkoeling en gezelligheid op het terras van *Schollenbrug* terwijl de kinderen zich vermaken in de speeltuin en zwemmen in de Amstel.

“De boomen ritselden en fluisterden elkander gewichtige geheimen toe.”

Diemerbrug

Bij de Omval vervolgt de koets zijn weg langs de Weesper-trekvaart. Links ligt de Watergraafsmeer, aan de andere kant van het water ligt Duivendrecht en de koetsier wijst naar de kerktoeren bij de Diemerbrug in de verte. Deze kerktoeren die Wood misschien al had gezien vanaf de toren van de *Oude Kerk*. Zoals Justus van Maurik dat zag: *“Daar zijn de weilanden en de paden – dáár is het eind van de stad. En in die richting ligt de Amstel. Van hier kun je 'm niet zien door al de daken en huizen... maar heel ver weg flauwtjes zie je de torens van Diemen en Ouwkerk.”* ➤

Diemerbrug was niet altijd “eene stille, kleine plaats.”

Wood mocht dan de indruk hebben dat Diemerbrug *“eene stille, kleine plaats, somber in de avondschemering”* was, zo stond Diemerbrug zeker niet bekend in het Amsterdamse. In tegendeel, Diemerbrug was een aantrekkelijk eindpunt voor veel Amsterdammers die vooral tijdens feest- en zondagen eropuit trokken. De Amsterdamse studenten zetten graag de bloemetjes buiten in Diemerbrug. Niet alleen de Diemense horeca maar ook de Diemense jeugd keek uit naar hun komst van de studenten tijdens de jaarlijkse *rijjool*. De studenten gooiden namelijk bij de Diemerbrug handenvol geldstukken onder de verzamelde jongens en meisjes. Vooral de pinksterdagen waren berucht. Vanuit Amsterdam trokken duizenden dauwtrappers naar de Watergraafsmeer en Diemen. De lokale veldwachters kregen versterking en in de Meer voerde een speciaal ingehuurd man met een handkar de beschonkenen af. De obers liepen zich in het zweet om de luidruchtige en naar drank smachtende meute te bedienen.

Maar ook de zondagen waren echt een uitje voor de stadsmensen.

De Amsterdamse burgemeesterszoon Coo den Tex hield een dagboek bij. Zondag 24 februari 1878. Coo besluit zijn beschrijving met: *“Hé dat was een dagje!”* Met een paar chique vriendjes galoppeert Cootje op zijn paard als een braneschopper door de stad met als doel Diemerbrug. Het is bekend terrein: zijn vader, de burgemeester van Amsterdam, kwam daar al om te kegelen en te kolven met de vrienden van zijn vrijgezellentijd.

Daar arriveren kort daarna mevrouw Carré met Herr und Frau Raabe die tevens Champié meebrachten. Het is aannemelijk dat het gezelschap elkaar treft bij *De Reiger van Pereboom*, gezien de beschrijving die Den Tex geeft. Een wat chiquere gelegenheid, met een boven- en een benedenverdieping. Aanvankelijk zit het gezelschap boven, laat borden brengen en doet zich tegoed aan oesters van *Sauer*. Het is nog niet klaar, want als het gezelschap beneden komt, treffen ze een *“partijtje met Cahen, Kühn, de oude heer Mulder, Daatje Cramerus, de jonge Fuld geloof ik, die subiet vroegen of zij mede mochten rijden zodat wij met ons negenen nu eens voor en dan achter het rijtuig reden. Oscar en ik aldoor aan het hoofd der colonne.”* De Diemenaren zullen hun ogen uitgekeken hebben naar deze stoet Amsterdamse chique. Overigens deden Cootje en zijn vrienden in Amsterdam nog een bierbrouwerij, het paviljoen in het Vondelpark en een café aan de Overtoom aan. 's Avonds draait hij na een bezoek aan Carré in beschonken toestand met zijn vrienden de straatlantaarns uit. Het feest is over als een diender ze opbrengt naar het politiebureau. Als bekend is dat Cootje de zoon van de burgemeester is, staan ze al weer snel buiten. De volgende ochtend gaat Coo nog maar even langs bij hoofdcommissaris Van Doesburgh met het verzoek niets te vermelden in het hoofdrapport. *“Had daarvoor al gezorgd,”* noteert Coo. Zo ging dat dus toen.

Bij de Hartveldsebrug, een smalle houten brug over de ringvaart van de Watergraafsmeer die onder de brug de trekvaart instroomt, legt de koets de laatste meters naar Diemerbrug af op deze warme zomeravond in 1877. Sinds het midden van de 17^e eeuw vormt deze brug de verbinding tussen de Watergraafsmeer en Diemen. Over de brug loopt de Hartveldscheweg, ook wel de Weg naar Muyden genoemd, in een rechte lijn naar de Diemerbrug. Aan het begin van de weg staan een herberg en een opvallend groen gekleurde korenmolen. Het is verder een kale weg met wat jonge aanplant van bomen en hier en daar een huisje en verder weiland. Van de *Gooische Stoomtram* is in 1877 letterlijk nog geen spoor te bekennen. De grote gebouwen zoals het *Raadhuis*, de *dokterswoning*, het *Zwitsers Hotel* en de *Sint-Petrus Bandenkerk* zullen pas jaren later gebouwd worden.

De Hoop

Vlak voor de Diemerbrug staat aan de linkerkant, ietwat teruggetrokken van de weg, een groot gebouw met een paar bomen ervoor. Het valt Wood en zijn vriend niet op. Als Wood had geweten dat zijn Nederlandse collega Van Ollefen het pand in 1777 had beschreven als “een schoon gebouw, welks wederga zeker zelden op het platte land gevonden wordt”, dan had hij zeker een kijkje genomen en zich verbaasd hebben over het interieur van schuilkerk *De Hoop*. Maar ze komen voor het kerkhof aan de Weesper-trekvaart en ze willen na de rit even op adem komen bij een herberg aan het water.

Aan het water hebben de vriend de keus. De horeca bij de brug is bekend bij Amsterdammers en Diemenaren. Niet alleen de lokale bevolking komt er graag, vooral op zondagen is de plek in trek bij de dagjesmensen die de Diemerbrug een ideaal doel vinden voor hun wandelingen. (zie de *kadertekst over Coo den Tex*).

Schuilkerk De Hoop. Kaart van een tekening van Ellen Kemps. (coll. Taco ten Dam)

Roeiers

De twee vrienden strijken waarschijnlijk neer bij *Huis te Rust* of bij *De Vergulden Wagen*. “Wij stapten aan de herberg af, en gebruikten een kop koffie onder de veranda, dicht aan het water.” *Huis te Rust* is een van de horecagelegenheden rond de Diemerbrug. De buurman is caféhouder Vervetjes die met *De Vergulden Wagen* een café drijft dat in wijde omtrek een uitstekende naam heeft. Op de hoek bij de brug staat het koffiehuis van Van Engelen, met een klein terrasje. Voorbij de brug staat het voornaamste etablissement: *De Reiger* van Klaas Pereboom. Wood amuseert zich om een paar onhandige roeiers die zich moeizaam naar de aanlegplaats bij de brug verplaatsen: “Hunne rieden hadden het bij hunne slechte manier van roeien zwaar te verantwoorden: hunne korte, ongelijke slagen, met eene geweldige inspanning uitgevoerd, moesten hen wel spoedig buiten adem brengen.” Opvallend vindt Wood hun kleding: “niet in flanel gekleed, maar in iets, dat op wit katoen geleek.” Hij blijft de roeiers volgen tot ze bij de Diemerbrug aan wal stappen en ze plaats nemen op het terras. Wood: “Een hunner brak een ei in zijne versche melk en na het geklutst te hebben, dronk hij het op, alsom zijne uitgeputte krachten te herstellen.”

Boerin

Dan is het tijd om naar de begraafplaats langs het water te gaan. Blijkbaar hebben Wood en zijn vriend een afspraak gemaakt met Helena de Roever, de eigenaresse van de *Familiebegraafplaats aan de Diemerbrug* die tien jaar later de naam *Rustoord* zal krijgen. De mannen kunnen de sleutel van het hek ophalen bij een woning in het dorp. “Wij drementelden het dorp in, eene stille, kleine plaats, die er in de toenemende avondschemering uiterst somber uitzag.” Voor alle deuren staan klompen. Bij het bewuste adres, aan de beschrijving af te lezen op de Ouderkerkerlaan, worden zij verwelkomd door de praatgrage boerin. Wood is verrukt over het interieur van de woning: “Het was een tafereel voor een schilder: keurig zindelijk. Emmers en pannen waren schilderachtig tegen de muur geschaard, benevens heldere koperen kannen of flesschen en karntonnen.” De oude boerin is trots, maar Wood verbaast zich over haar topografische kennis. Er ontspint zich een merkwaardig gesprek. Wood: “Zij vroeg nadrukkelijk of wij Hollanders waren. Als ik geen Hollander was, moest ik een Chinees zijn. Voor haar waren er slechts twee volken op de wereld. Tevergeefs trachtte J. haar te beduiden dat de aardbol door verschillende volken bewoond werd, die hunne eigene afkomst en taal hebben. Het bleef onmogelijk haare vaste overtuiging aan het wankelen te brengen dat de Hollanders Hollanders waren, en alle anderen Chinezen.” Toch typeert Wood haar als een schrander vrouwtje dat helder uit haar ogen keek.

Begraafplaats

De wandeling naar de begraafplaats gaat over het weiland tussen de koeien door. Bij de begraafplaats klimmen de mannen tegen de helling op. De begraafplaats, de allereerste buitenbegraafplaats van Amsterdam, is namelijk flink opgehoogd met zand om het grondwater bij de overledenen vandaan te houden. De begraafplaats is omgeven door een diepe gracht en dubbele rijen bomen. Op de stenen

In Diemerbrug dronken Wood en zijn vriend een kop thee op het terras onder de pilaren aan het water. Links De Vergulde Wagen, daarnaast Huis te Rust, daarnaast koffiehuis Van Engelen en over de weg naar de brug het tamelijk chique De Reiger. (prentbriefkaart coll. Taco ten Dam)

brug openen ze het zware ijzeren hek tussen de twee gedenknaalden en betreden in de avondschemering de dodenakker. Alleen de graven, geen aula, geen beheerderswoning en de stilte in de schemering. Wood: "Op dit kleine kerkhof in Diemerbrug rusten de dooden ver het gewoel en het gedruisch der groote stad; alles rondom was bijna zoo stil en rustig als zij zelve." Ondanks dat hier veel gegoeden en rijken uit Amsterdam begraven zijn, valt Wood de eenvoud van de graven op: "De grafsteenen zijn nagenoeg alle plat, bijna beneden het vlak van den grond, en rij aan rij dicht bij elkander geplaatst, met nauwelijks een duim aarde er tusschen." Op de stenen staat alleen de naam van de overledene vermeld. "De oude spreuk 'Liegen als een grafsteen' komt zeker niet uit Nederland," merkt hij op. Na een bezoek aan het familiegraf van J. lopen de vrienden terug naar de herberg. Daar wacht de koetsier die hen via een andere weg naar Amsterdam zal brengen.

Terug naar Amsterdam

Waarschijnlijk laten ze de Weespertrekvaart links liggen en rijden over de Hartveldsebrug de Watergraafsmeer in. De Middenweg ligt als een kaarsrechte weg voor de koetsier, maar daar zien Wood en zijn vriend weinig van. De Watergraafsmeer is in die dagen berucht om de slechte verlichting. De omgeving roept bij de Engelsman Charles Wood unheimische gevoelens op.

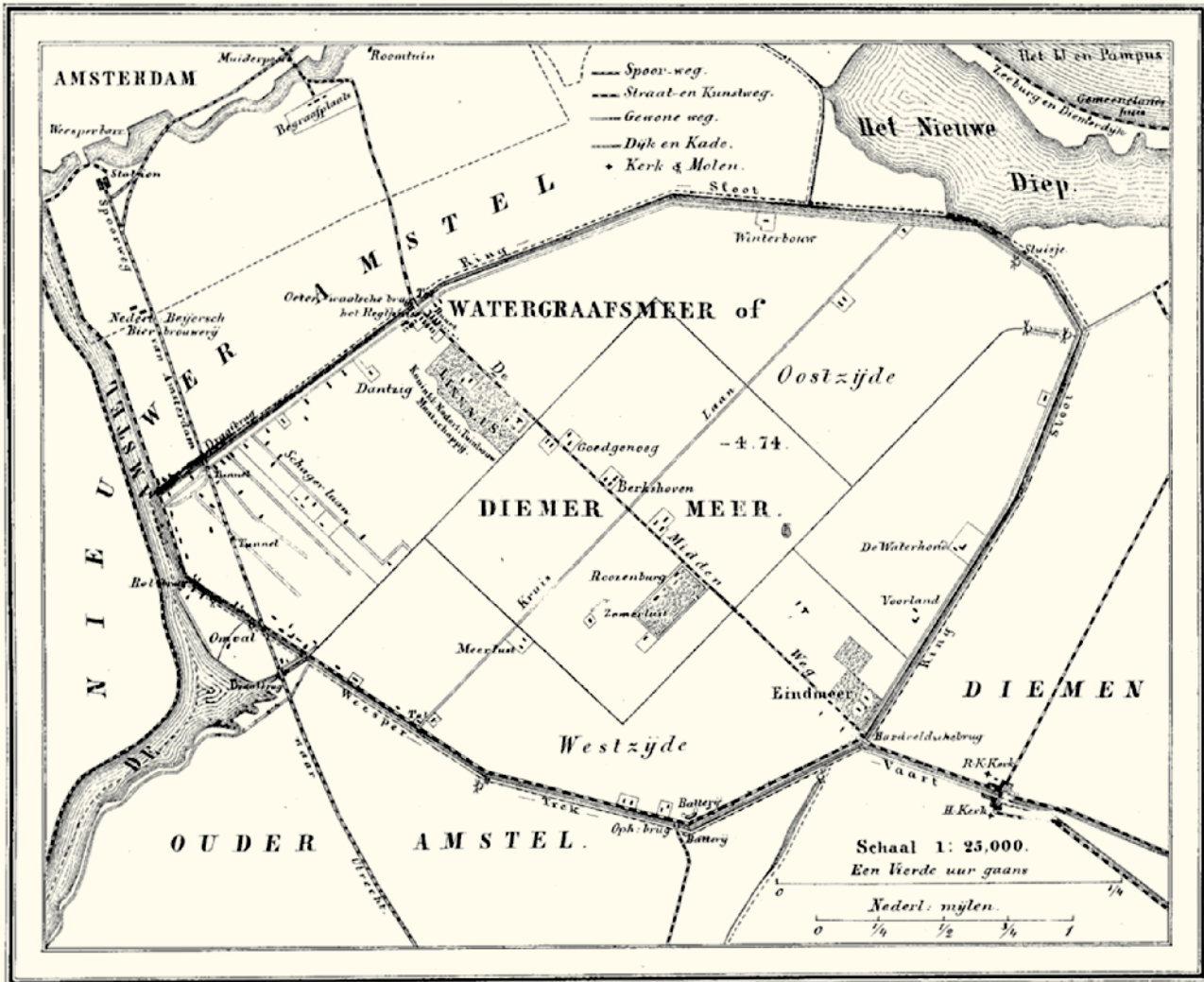
De Middenweg is in 1877 al lang niet meer een weg te midden van prachtige buitenhuizen, het een nog fraaier dan het andere. Ook hier is het een toonbeeld van vergane glorie: rechts staat nog Voorland en aan

de linkerkant rest nog de buitenplaats Oud-Roosenburg die gebruikt wordt als pleziertuin.

Maar het is donker en van de oude huizen is niets te zien. Wood: "Het was een eentonige weg, somber en tederdrukkend bij het vallen van den avond; hier en daar stond een huis, met eene sloot er voor, dat er grauw en akelig genoeg uitzag om aan moorden en misdaden in deze wereld te doen denken, en aan spoken en geestverschijningen, die tot eene andere wereld behoorden." Zelfs Frankendael, tegenwoordig de laatste overgebleven buitenplaats in de Watergraafsmeer, merkt Wood niet op. Hij kan zich pas ontspannen als hij na de lange rit over Middenweg en de Oetewalerweg (Linnaeusstraat) de lichtjes van de grote stad ziet. Met zijn vriend J. sluit hij de dag opgelucht af met een drankje op het terras van de Wintertuin in Krasnapolsky. Wood vermeldt niet hoe zij later bij het Amstel Hotel kwamen. ➤

Wood en J. bezochten in 1877 de begraafplaats aan het Weesper Zandpad. Ze haalden de sleutel op bij een van de huizen aan de Ouderkerkerlaan op de achtergrond en liepen daarna over het weiland naar de begraafplaats. Het is duidelijk te zien dat de grond flink opgehoogd moest worden. In 1888 kreeg de begraafplaats de naam Rustoord. (prentbriefkaart coll. Taco ten Dam)

1869.

587 Bunders. 650 Inwoners.

Uitgave van Hugo Sprinjar te Leeuwarden.

Op dit kaartje uit 1869 kan de reis van Charles Wood gevolgd worden. Linksboven vertrek bij het Amstel Hotel, langs de Weesperzijde en de Watergraafsmeer naar Diemerbrug en terug via de Middenweg. (coll. Taco ten Dam)

Literatuur

- Baar, Peter-Paul de, Ellenbroek, Willem., Gelder, Roelof van e. a. (2002). *De Amstel*. Uitg. Bas Lubberhuizen, Amsterdam.
- Beek, P.J. ter (1934). *Historie van Diemen*. Uitgeverij De Kern, Amsterdam. Tweede herz. druk 1957.
- Haag, J. en Hinssen, J.P.P. (red.) (1993). *Het Rooms Kerkhuys te Diemen*. Uitg. Van Soeren & Co en De Bataafsche Leeuw, Amsterdam.
- Hendriksen, Alex (1998). *Watergraafsmeer, Binnensee, polder, lustoord, stadsdeel*. Uitg. Linnaeus Boekhandel, Amsterdam.
- Heijdra, Ton en Popma, Max (1996). *Stomweg gelukkig in Amsterdam-Oost, De geschiedenis van de Dapperbuurt, Oosterparkbuurt, Weesperzijdestrook en Transvaalbuurt*. Uitg. René de Milliano, Alkmaar. Tweede herz. druk 2001.
- Kruizinga, J.H. (1979). *350 jaar Watergraafsmeer*. Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam/Alphen aan den Rijn.
- Kruizinga, J.H. (1981). *Watergraafsmeer in oude ansichten deel 1*. Uitg. Europese Bibliotheek, Zaltbommel. Tweede druk 1998.
- Mak, Geert (2016). *De levens van Jan Six, een familiegeschiedenis*. Uitg. Atlas Contact Amsterdam/Antwerpen.
- Maurik, Justus van (1901). *Toen ik nog jong was*. Digitale versie, opgehaald op 25 december 2016 van http://dbnl.nl/tekst/maur00stoen01_01/maur00stoen01_01_0001.php.
- Tex, Ursula den (2009). *Erfgenamen, Het verhaal van een Nederlandse familie van aanzien en vermogen*. Uitgeverij Balans, Amsterdam.
- Vermeulen, Liesbeth en Wink, Bauke (2014). *Twee eeuwen plus een kwart*. Uitg. Belangenvereniging van de Begraafplaats Rustoord te Diemen, Diemen.
- Wood, Charles W., (1878). *Door Nederland*. Uit het Engelsch vertaald door C. Baarslag. Met een voorrede van P.J. Veth., Facsimile-uitgave.

Het 'Corset van Diemen'

PLANNEN, UITVOERING EN RUIMTELIJKE GEVOLGEN VAN DE AANLEG VAN DE RINGSPORBAAN RONDOM DIEMEN

Alfred Bakker

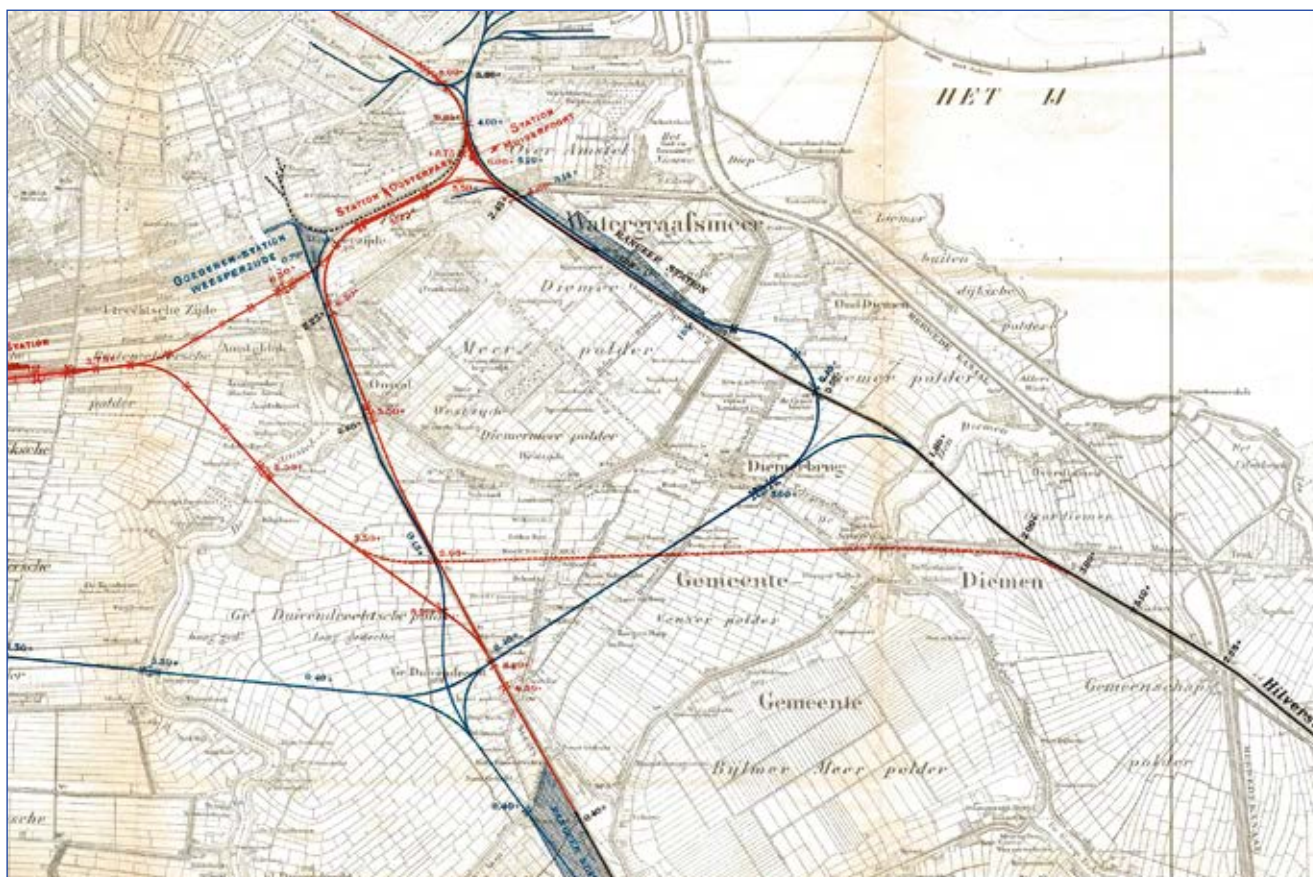
Het Centraal Station in Amsterdam was in 1889 in gebruik genomen. Al omstreeks de eeuwwisseling schoot de capaciteit van het nieuwe station te kort. De oplossing werd gezocht in het omleiden van treinen via een nieuwe spoorlijn om de stad heen: de Ceintuurspoorbaan. Die baan zou moeten worden aangelegd in nog maagdelijke polders, zoals de Diemer- en Venserpolder. In de jaren dertig was het zover: dwars door de polders werd een zandbaan gestort. Het tracé zou de verdere ruimtelijke ontwikkeling van Diemen bepalen.

De plannen

Ten tijde van het ontwerp van het Centraal Station in 1866-1867 kwamen in de toen twee bestaande Amsterdamse stations negentien treinen aan en vertrokken er even zoveel. In 1905 deden in totaal 404 treinen in de zomerdienst het CS aan, waarvan ongeveer een derde over de Oosterspoorweg, de lijn die sinds 1874 het station Oosterdok in Amsterdam via Diemen met Amersfoort verbond.

De cijfers waren verzameld door een commissie die onderzocht had hoe de spoorwegverbindingen om Amsterdam

verbeterd zouden kunnen worden.¹ De conclusie luidde dat een Ceintuur- of Ringspoorbaan nodig was rondom Amsterdam die in Diemen op de Oosterspoorweg zou aansluiten. Ook achtte de commissie een spoorverbinding tussen Amsterdam-Zuid en Weesp nodig. Het rapport werd in 1905 uitgebracht met diverse bijlagen. De beoogde tracés werden ingetekend op een "Algemeen ontwerp". De geprojecteerde verbinding met Weesp zou nog decennia een rol spelen in bestemmingsplannen voor Diemen.² ➤

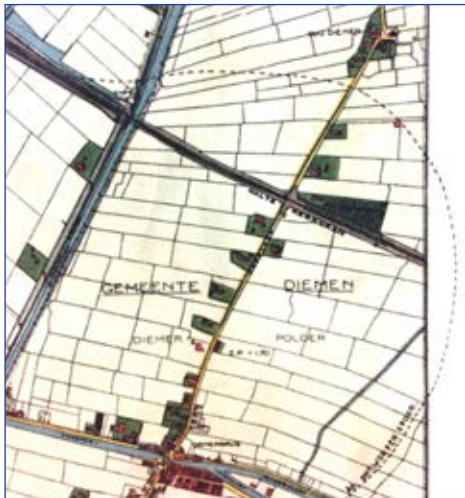
Volgens de wilde plannen uit 1905 zouden de Venser- en Diempolder doorsneden worden door een goederen- en een personenspoorlijn, respectievelijk blauw en rood gekleurd op het Algemeen overzicht van het ontwerp. (Staatscommissie 1905, coll. Alfred Bakker)

Tien jaar nadat de commissie gerapporteerd had, stelde de gemeente Amsterdam het tracé op haar grondgebied vast.³ In de jaren 1925-1930 werden in Amsterdam-West en -Zuid en van de Amstel naar Duivendrecht zandbanen voor de spoorbaan aangebracht.

Ten oosten van Duivendrecht was het tracé ook vastgesteld. De *Amsterdamse Dienst der Publieke Werken* stippelde op een kaart uit 1922 een "as ontworpen spoor" door de Diemerpolder.⁴

In 1925 ontteigende de staat er een stuk grond van de Nederlands-Israëlietische begraafplaats aan de Ouddiemerlaan om "ruim baan te geven" voor de beoogde spoorlijn. De begraafplaats werd daardoor gesplitst in een westelijk en een oostelijk deel.

Het noodzakelijk grondwerk liet nog een decennium op zich wachten. De spoorweginieurs onder leiding van De Kanter wilden het ontwerp uit 1905 inpassen in een tweede ontwerp, het omhoog brengen van de spoorbanen in Amsterdam. De gewenste inpassing verzandde in praten, schrijven en tekenen tussen 1927 en 1937,

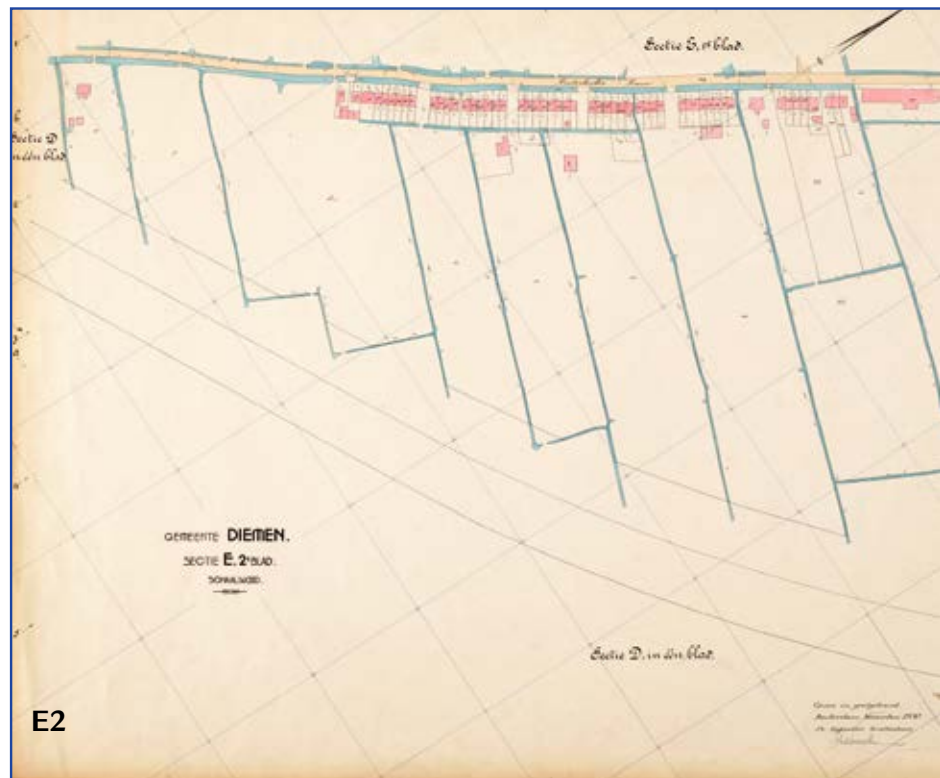

"As ontworpen spoor" op de Kaart van Amsterdam 1:10.000 uit 1922. (*Dienst der Publieke Werken / M. Hameleers 1999*)

verzuchtte directeur De Graaff van de *Amsterdamse Dienst der Publieke Werken* bij de begrafenis van De Kanter op 15 juni 1937.^{5,6}

Een van de toen gemaakte tekeningen betrof een schematisch ontwerp in 1930 voor de overbrugging van de Muider- en Weespertrekvaart.⁷ De uiteindelijk gerealiseerde bruggen weken aanzienlijk af van het ontwerp.

Nadat de departementen Financiën en Waterstaat het eens waren geworden over

De as van de Ringspoorbaan en de begrenzingen van de verworven terreinen op de kadastrale kaarten sectie de Ringspoorbaan gevoegd. (*Noord-Hollands Archief*)

de aanstaande uitgave van f 28 miljoen⁸, sloten op 2 januari 1934 het Rijk, de N.S. en Amsterdam een overeenkomst voor de Spoorwegwerken Oost. Het hoofdproject beoogde vooral de gelijkvloerse spoorwegkruisingen in Amsterdam te elimineren en twee nieuwe stations te bouwen: Amstel en Muiderpoort.

Als nevenproject ten zuiden van Amsterdam moest de in 1905 voorgestelde spoorbaan over het grondgebied van Diemen en Ouder-Amstel voor een verbinding zorgen tussen het uit te breiden emplacement Watergraafsmeer met de spoorlijn Amsterdam-Utrecht bij Duivendrecht.

Ten westen van Duivendrecht was de baan voor het goederenspoor al klaar, maar werd niet afgemaakt.

Grondwerk in de Diemerpolder

Het eerste bestek (1535 H.S.) werd aanbesteed op 18 december 1934.⁹ Het bestuur van de Diemerpolder maakte echter bezwaar tegen de uitvoeringswijze, waarbij het zand voor de spoorbaan opgespoten werd. Het vrijkomende 'proceswater' met zwevende deeltjes zou de sloten kunnen doen dichtslibben. Bovendien moest de polder het overtollige water dan zien te lozen. De opdrachtgever *Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij (HIJSM of HSM)* vocht het uit tot aan de Kroon, die het polderbestuur in het ongelijk stelde. Het werk werd op 31 oktober 1935 opgedragen aan de firma A. Bos in Dordrecht. Nadat deze firma in financiële moeilijkheden was geraakt, werd de uitvoering overgedragen aan aannemer D. Blankevoort te Bloemendaal.

Grondwerk in de Venserpolder

Het tweede bestek no. 1525 H.S. werd aanbesteed op 7 januari 1936. De *N.V. Amsterdamsche Ballast Maatschappij* sleepte het werk in de wacht voor de somma van f 1.736.750,-.

De Ringbaan moest van maaiveldniveau bij Duivendrecht en de kruising met de Ouderkerkerlaan stijgen naar een niveau van NAP + 6,3 m bij de Weespertrekvaart.

Net zoals in de Diemerpolder was het nodig om de slappe veenlaag eerst te verwijderen. 'De Ballast' zette hier kleine baggermolens voor in. Het

E2 van 1930 (links) en sectie F1 van 1931 (rechts). In sectie E2 vallen de onrendabel geworden restpercelen op. De zogenaamde overhoeken werden bij het terrein van

zand voor de ringbaan werd met bakken aangevoerd vanuit de Nes, een coupure in de Vecht nabij Vreeland¹⁰, naar Diemen.

Door middel van een bakkenzuiger, gelegen in de Weespertrekvaart aan de Sniep, werd het zand in het werk gespoten. Het vrijkomende perswater moest door de gemalen van de Venserpolder en de Groot-Duivendrechtse polder op Amstellands boezem worden uitgeslagen.

Begin 1937 kon Het Vaderland berichten dat de werkzaamheden van de twee aannemers aan de spoorbaan tussen Duivendrecht via Diemerbrug en Diemen naar Watergraafsmeer in volle gang waren.

“Op het oogenblik wordt zand in groote massa’s – er zijn drie

millioen kubieke meter voor dit werk nodig – gedeeltelijk afkomstig uit de Vecht en uit de Loosdrechtse Plassen met zandbakken aangevoerd en met zandzuigers in het werk gespoten.”

Er is een luchtfoto uit dat jaar die het werk illustreert. Het zand werd aangevoerd met bakken naar de ‘Derde Diem’¹¹. Daar lag een bakkenzuiger, die het zand via een leiding op een stelling naar het werk perste.

De Kanter, die wegens zijn leeftijd uit dienst was getreden op 1 mei 1937, werd opgevolgd door Bardet. Jean Diede-rik Menno Bardet (4 maart 1890 – 7 maart 1975)¹² had zijn sporen verdiend bij de aanleg van de Ringspoorbaan in Amsterdam-West en -Zuid in de jaren twintig.¹³ Het werk aan dat deel van de Ringspoorbaan was ➤

Detail van een luchtfoto uit 1937. Zichtbaar zijn de bakken met zand (a) en de bakkenzuiger in de Tweede Diem (b), de persleiding op houten jukken evenwijdig aan de Oosterspoorlijn (c) en het stort (d). Ook zijn het voorste (e) en het achterste veld (f) van de Ned. Isr. Begraafplaats te zien, verbonden door een grindweg in de vorm van U-constructie (g). (Universiteit van Utrecht)

na de crisis stil gelegd, waarna op initiatief van J. Eykman op de tot 'Stadswallen' omgedoopte spoordijk een wandel- en fietspad was aangelegd door jeugdige werklozen.¹⁴ Toen de Spoorwegwerken Oost in februari 1934 tot uitvoering kwamen, had Bardet daar al de leiding.¹⁵

Stakingen

De aannemers konden het werk goed gebruiken in de crisis van de jaren dertig. De belangstelling voor bestek 1525 H.S. was buitengewoon groot, schreef de pers in januari 1936.¹⁶ Gemeenten probeerden hun werklozen zoveel mogelijk aan het werk te krijgen. Amsterdam bedong dat 70% van de werknemers voor het grondwerk op haar grondgebied uit de stad moest komen.

Nadat de spoorbaan op hoogte was gekomen kwam burgemeester De Geer van Diemen op 3 mei 1938 met de directie van de N.S. overeen dat voor het leggen van de rails op de Ringspoorbaan in Diemen 70% uit zijn gemeente mocht komen.

Voor de grondwerkers was het geen vetpot. Nadat zij anderhalve week hadden onderhandeld om het uurloon van 48 cent met zes cent verhoogd te krijgen, brak een staking uit in Diemen op 16 juni 1936. De A.B.M. wilde niet verder gaan dan twee cent. Zestig man legden het werk neer, waarna de bazen zelf de persleidingstukken aan elkaar moesten koppelen (op de bakken en de bakkenzuiger werd niet gestaakt).

De aannemer voerde met een busje werkwilligen uit Utrecht aan om het werk van de bazen over te nemen. De stakers bedreigden de 'onderkruipers'. Hun onderkomen in een woonschuit in Diemen moest bewaakt worden. "Het is wenschelijk gebleken, van de gemeente- en rijkspolitie te Diemen, welke tot nu toe met de bewaking van de werken voor de Ringspoor waren belast, marechaussees uit Amsterdam toe te voegen, aangezien vorenbedoelde politiemannen tenslotte dag en nacht dienst moeten doen."¹⁷

Na bemiddeling "van rijkszijde" kwam *Ballast* met het voorstel om het uurloon op 52 cent te stellen in Diemen, twee cent minder dan de eis van de grondwerkers. Voor het grondwerk in Amsterdam was de eis overigens 59 cent.

Uitvoering bruggen

De nieuwe spoorlijn kruiste in Diemen twee waterwegen, de Oosterspoorbaan en de Oud Diemerlaan. De N.S. ontwierp de overbruggingen en besteedde de aanleg van de landhoofden en de bruggen afzonderlijk aan in 1937. De laagste inschrijver voor de 'onderbouw' was G. Scheur uit De Bilt. De firma *Penn & Bauduin* uit Dordrecht was bij de aanbesteding van 9 maart 1937 de gelukkige voor de bouw en plaatsing van de bruggen zelf.¹⁸

In de lente van 1938 waren de landhoofden voor de bruggen over de Weesper- en Muidertrekvaart gereed. De boogbruggen werden door *Penn & Bauduin* in elkaar geklonken en gemonteerd op het tussengelegen schiereiland De Sniep.¹⁹ De bruggen werden vervolgens naar hun plaats geschoven.²⁰

De twee enkelsporige bruggen over de Weesper- trekvaart waren in de herfst van 1938 geplaatst. Het *Algemeen Handelsblad* berichtte over de plaatsing van de derde brug in dikke mist op 21 februari 1939: "Op vlotte wijze werd zij van het eene landhoofd naar het andere dwars over den weg geschoven, -- een brug van 300 ton gewicht en een overspanning van 52 m. [] De tweede brug zal heden over een week op haar plaats worden gebracht."²¹

De boogbruggen over de Weesper- en Muidertrekvaart in 1985, gezien ter hoogte van de begraafplaats Rustoord in oostelijke richting. (foto Willem J. A. Mol)

Oppersingen in de Diemer- en Venserpolder

De spoorwegingenieurs hadden bij het ontwerp van de hoge spoorbaan rekening gehouden met de slappe bodem in Diemen.

De aannemers moesten het veen ter plaatse van de toekomstige baan verwijderen tot een zekere diepte (AP -4,7 m). Het aldus ontstane 'cunet' werd daarna "in den natte" aangevuld met zand. Een gefaseerde aanvulling was belangrijk. Anders zou het grondwater onder druk komen te staan, dat dan een uitweg zocht in de bodem aan weerszijden van het cunet.

Kennelijk raakte het grondwater toch "overspannen". De gevolgen trokken de aandacht van de landelijke pers.

Na de stakingen van 1936 togen de journalisten weer naar Diemen. In april 1937 werd geschreven:

"Bij het opspuiten van zand ten behoeve van de ringspoor rondom Amsterdam heeft men den laatsten tijd te Diemen in sterke mate te kampen met het bekende euvel van de grondverschuiving (...). Ondanks alle getroffen voorzorgsmaatregelen kan men niet verhinderen, dat het veen in de onmiddellijke nabijheid van den zanddijk meters hoog wordt geperst. Diep het weiland in ontstaan voorts diverse heuveltjes en kuilen, welke den boerenzoons weliswaar gelegenheid geven op goedkope wijze het golfspel te leeren, doch die het weiland als graasplaats voor het vee sterk in waarde doen verminderen. De gedupeerde veehouders, die eveneens hun slooten volgeperst zien door het veen, klagen dan ook steen en been."

De werkzaamheden bedreigden vooral de twee begraafplaatsen in Diemen, in de eerste plaats die van de *Nederlandsch Israëlitische Hoofdsynagoge* te Amsterdam nabij Oud-Diemen.

Het gevaar dat de grafzerken omhoog getild zouden kunnen worden was niet denkbeeldig

Een journalist van de *Apeldoornsche Courant* klopte in maart 1937 in Amsterdam aan bij het bestuur van de *N.I.H.*²² Secretaris dr. D.M. Sluys, die in 1907 betrokken was geweest bij het besluit tot de aanleg van de begraafplaats, stond de journalist te woord.²³ Sluys gaf hem "onbewimpeld te kennen" dat het bestuur zich ernstige zorgen maakte over "hetgeen de begraafplaats, welke door de ringbaan-werken tusschen hamer en aambeeld is geraakt, nog te wachten staan [sic]."²⁴ Het gevaar dat de zerken omhoog getild zouden kunnen worden, was niet denkbeeldig.

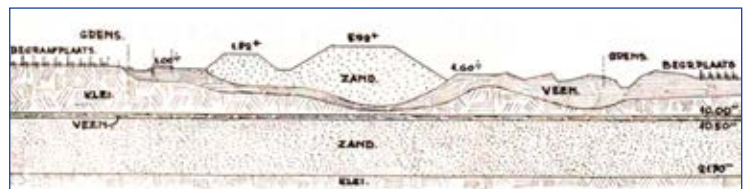
De bange vermoedens van Sluys kwamen uit. Om de pijn van de onteigening in 1925 te verzachten, was op kosten van de *N.S.* een verbindingsweg aangelegd tussen de twee gescheiden delen van de dodenakker. Het veen was ter plaatse van de grindweg dusdanig omhoog gekomen, dat de rouwauto's het achterste deel van de begraafplaats niet meer konden bereiken.²⁵

George Jacobus Verduin (11-7-1891 – 1986) zag het gebeuren. Hij was zijn vader Mozes in 1930 opgevolgd als beheerder van de begraafplaats. Een verslaggever van *De Tijd* sprak hem in oktober 1937, nadat bij het verleggen van een gasleiding "weer zo'n lastige veenverschuiving" was opgetreden. Toen een zandtrein met 28 kipkarren een lading zand had aangevoerd, begon de bodem weer te werken. Verduin zag "de geheele baan over een lengte van circa 150 M. ongeveer 2 M. omlaag" storten. Gelukkig waren er geen persoonlijke ongelukken.

De journalist bezocht vervolgens de Israëlitische begraafplaats. Daar bleek hem "hoe in de naaste omgeving slooten door de veenmassa's reeds werden dichtgeworpen en hoe de omringende gronden gemetamorphoseerd zijn in een heuvellandschap."

Verduin legde als alternatief voor de onbegaanbaar geworden grindweg een houten plankier aan. Bezoekers aan het achterste veld zouden zich steeds de overlast van de verre omweg moeten getroosten.²⁶

In een nabeschouwing schreef projectleider Bardet: "Ook het opspuiten van betrekkelijk smalle en hoge spoordijken heeft niet in alle opzichten aan de verwachtingen voldaan." Zijn woorden waren op zijn zachtst gezegd een understatement. Een figuur bij zijn artikel in *'De Ingenieur'* illustreerde de ontstane oneffenheden aan het maai-veld ter weerszijden van de spoorbaan. Maar: "Gelukkig is het overal mogelijk geweest om de schade aan de aanliggende landerijen, door tusschenkomst van een verzekeringsmaatschappij, bij wie de schaden aan derden waren ondergebracht, op een vlotte en billijke wijze te regelen."²⁷

Dwarsdoorsnede over de Ringspoorbaan ter hoogte van de *Ned. Isr. Begraafplaats*. Rechts van de zandbaan zijn "de gronden gemetamorphoseerd in een heuvellandschap." De zerken zijn recht overeind gebleven. (figuur 6 in Bardet 1938)

De familiebegraafplaats Rustoord aan de Weesperstraat lag op enige afstand van de ophoging, maar desondanks ook in de gevarenzone van oppersingen.²⁸ Door eerder over te gaan van opspuiten naar ophogen met droog zand, was het gevaar daar in april 1937 geweken.²⁹

De grond in de aangelegde spoorbaan en de onderliggende bodem kreeg enige tijd om "na te zetten" waarna het ballastbed van grind aangebracht kon worden. Vervolgens werden de bielzen gelegd en de rails gelegd.

Ringspoorbaan in gebruik

De eerste goederentrein reed in de nacht van 2 op 3 oktober 1939 over de nieuwe spoorbaan. De verslaggever van het *Algemeen Handelsblad* reed met Bardet en andere ingenieurs en opzichters met de goederentrein 4005 in een bagagewagen. De trein reed van de Rietlanden in Amsterdam naar Maastricht: "Een avontuur van regenbui en maneschijn." De trein kruiste à niveau de Ouderkerkerlaan, "een laantje zonder verkeer en zeker 's nachts geheel verlaten."³⁰

Het aannemingsbedrijf D. Blankevoort & Zoon legde de Ringspoorbaan in de Diempolder aan. (Bardet, Schelling, Van Meurs e.a., 1939) ▲

◀ Het aannemingsbedrijf Amsterdamsche Ballast Maatschappij legde de Ringspoorbaan in de Venserpolder aan (Bardet, Schelling, Van Meurs e.a., 1939)

In Amsterdam was het twee weken later op 15 oktober 1939 feest toen de verhoogde spoorbaan van Duivendrecht langs het net opgeleverde Amstelstation naar het Muiderpoortstation in gebruik werd genomen.³¹ Amsterdam-Oost was toen eindelijk verlost van de vaak gesloten spoorbomen in de Linnaeusstraat en de Weesperzijde, belangrijke invalswegen, ook voor Diemenaren.

Er waren veertig 'kunstwerken' gebouwd, waarvan zes voor de Ringspoorbaan in Diemen:

- Onderdoorgang Kerklaan: drie openingen;
- Overbrugging van de Oosterspoorweg: twee stalen enkelsporige bruggen;
- Overbrugging van de Muiderstraatweg en Muidertrekvaart;
- Overbrugging van de Weesper trekvaart en het Weesperzandpad;
- Overbrugging van een Landweg (het huidige Zwanenpad);
- Duiker in de Venserwetering.

De spoorwegwerken waren klaar vóór het beoogde opleveringsjaar 1940. Ze hadden totaal f 32 miljoen gekost, waarvan f 4 miljoen voor de ringbaan van Duivendrecht naar Diemen.³²

De N.S. bracht ter gelegenheid van de opening van het Amstelstation een gedenkboek uit, waarin burgemeesters uit de verre omtrek (Abcoude, Alkmaar, Hilversum en Weesp) hun zegje mochten doen.³³ De Diemense burgemeester De Geer van Oudegein ontbrak vreemd genoeg.

Tweede Wereldoorlog

Het belang van de Ringspoorbaan als Duitse verdediging-slinie is eerder beschreven in het boek 'Diemens Oorlog'. We volstaan hier met een aanvulling over de ondermijning van de twee spoorbruggen over de trekvaarten.

Het Nederlandse verzet heeft Duitse versterkingen en vernielingsladingen in kaart gebracht. In Diemen heeft de Ordedienst aantekeningen gemaakt op kaarten 1:2.500 van de Dienst der Publieke Werken. Op de kaart hieronder is bij het noordelijkste landhoofd geschreven "gaten gehakt op de plaats van de vroegere roosters". Bij alle vier de landhoofden waren in de gaten vernielingsladingen aangebracht, waarschijnlijk in de vorm van een explosief donarriet-mengsel.³⁴

"gaten gehakt op de plaats van de vroegere roosters"

Ondermijning van vier bruggenhoofden. Kaart van Amsterdam 1:2.500 met aantekeningen van de Ordedienst: "gaten in fundatie gehakt op de plaats van de vroegere roosters", "andere kant idem". (Nationaal Archief)

Naoorlogse periode

Op bijna alle kaarten sinds het rapport van de commissie uit 1905 is tussen de spoorbrug over de Muidertrekvaart en -straatweg en de Diem een gebogen lijn ingetekend door de weilanden van de Diemerpolder. Het is de spoorbaan, soms alleen de bermsloot, voor de toekomstige Weesperboog. Het idee was er wel, maar tot realisatie zou het vooralsnog niet komen. Een luchtfoto van de geallieerden van 7 juli 1943 is betrouwbaarder dan de kaarten en laat nog ongeschonden weilanden zien.

De boog (met bermsloot) werd pas realiteit eind jaren tachtig, toen de N.S. de goederenspoorbaan uitbreidde tot de 'Zuidtak', waarbij een doorgaande verbinding richting Weesp ontstond.

De stalen spoorbruggen die vijftig jaar het beeld aan de oostzijde van Diemen hadden bepaald, maakten plaats voor betonnen exemplaren.

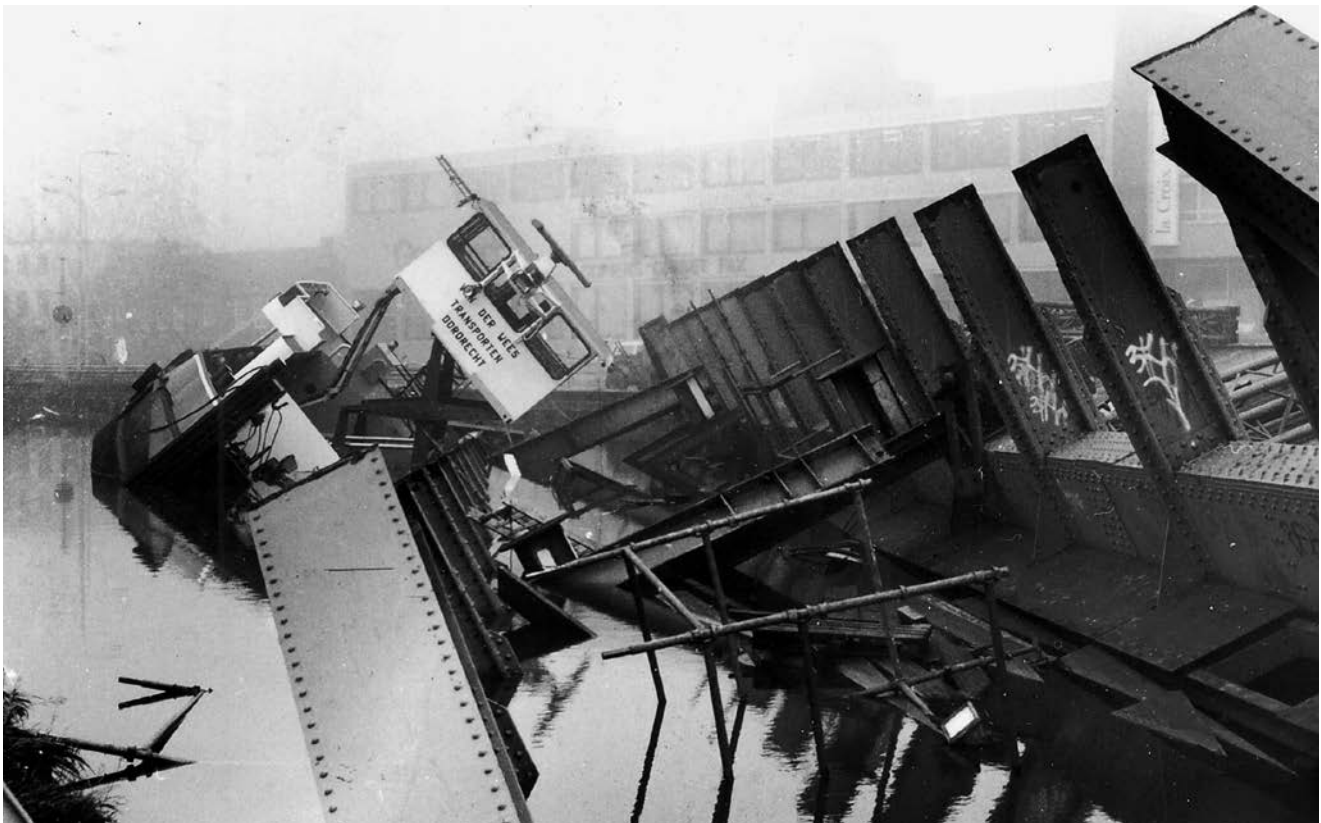
Het Diemense grondgebied raakte door de Weespboog nog meer versnipperd. In de door drie spoorbanen omsloten Diemer Driehoek grazen nu schapen. Ecoloog Geert Timmermans van de toenmalige *Dienst Ruimtelijke Ordening* heeft er een aantal poeltjes voor ring-slangen aan laten leggen. De zandige taluds van de spoorbaan zijn een gewilde plek waar de ring-slangen zich kunnen opwarmen in de zon.

Diemen, oktober 1986. Brug van de RingSpoorbaan over de Muiderstraatweg richting Diemen-Zuid. (foto Willem J.A. Mol)

De N.S. heeft de Diemer Driehoek in eigendom. Een dochtermaatschappij, de *Grondbank Nederland*, had de locatie tien jaar geleden op het oog voor ophoging (lees: verwerking) met licht verontreinigde grond, zoals bij station Duivendrecht is gerealiseerd.

Voor het doorgaande verkeer naar Amsterdam Zuid-Oost zijn in de RingSpoorbaan coupures gemaakt ter plaatse van de Bergwijkdreef en de Gooiseweg in de jaren zeventig. Ter wille van de doorrijhoogte is de Zuidtak er op een hoger niveau dan de oorspronkelijke RingSpoorbaan aangelegd, en, in samenhang met de metrobaan naar Gaasperplas, iets zuidelijker. Tussen station Diemen-Zuid en Rustoord ligt aan de voet van de Zuidtak, enkele meters lager, een weelderig begroeid plateau. Het is een restant van de RingSpoorbaan. Aan het maaiveld is een enkele biggel van het voormalige ballastbed zichtbaar. ➤

Diemen, 5 november 1989. Gekantelde RingSpoorbrug in de Weespertrevaart bij de Weesperstraat. (foto Willem J.A. Mol)

Literatuur

- **Aardweg**, H.P. van den, J.P.J.C. **Hüllstrung**, *Persoonlijkheden in het Koninkrijk der Nederlanden in woord en beeld* (Amsterdam, 1938).
- Anonymus, *De Spoorwegwerken voltooid*, Maandblad Amstelodamum, 26, 1939, pp. 174-175.
- **Bakker**, A., *De vernietiging van 32% van de Diemense woningen in 30 dagen* In: A. Bakker et al. (red.), *Diemens Oorlog. Dorp bij Amsterdam onder Duitse bezetting* (Diemen, 2015).
- **Bardet**, J.D.M., *De grondwerken in verband met de verbetering van de verkeerstoeustanden in Amsterdam-Oost*, De Ingenieur, jrg 51, 25, 1936.
- **Bardet**, J.D.M., *De in uitvoering zijnde spoorwegwerken in Amsterdam-Oost*, De Ingenieur, jrg 53, 2, 1938.
- **Bardet**, J.D.M., H. **Schelling**, G. **van Meurs** e.a., *Gedenkboek t.g.v. de opening van het Amstelstation en totstandkoming v/d spoorwegwerken rond Amsterdam* (Amsterdam, 1939).
- **Blauw**, Maili, *De stad is nooit af: ontstaan en ontwikkeling van het stadsdeel Slotervaart, van Algemeen Uitbreidingsplan tot stedelijke vernieuwing* (Hilversum, 2005).
- **Hameleers**, M., [Tekst bij facsimile-uitgave: Kaart van] Amsterdam [Vervaardigd door de] Dienst der Publieke Werken in 1922 / Marc Hameleers [Heruitgave](Purmerend, 1999).
- **Heemskerck van Beest**, E. van, *Wandel- en fietsweg op den Ringspoordijk. Werkverschaffing voor jongere werklozen. Inleiding tot de excursie op 17 Mei 1935 van de Afdeling voor Bouw- en Waterbouwkunde.* De Ingenieur jrg 50, 17, 1935.
- **Heldring**, E., *Herinneringen en dagboek van Ernst Heldring (1871-1954)* Tweede deel (Groningen, 1970).
- Universiteit van Utrecht, bestand 161_NL_Blatt25_Run11_Bild154, 1937.
- **Kanter**, N.M. de, en C. **Biemond**, *Verbetering van de spoorweg- en verkeerstoeustanden te Amsterdam-Oostzijde*, De Ingenieur, jrg 48, 38, 1933.
- **Meurs**, Ellen van, *Station Diemen, voorheen Halte Kerklaan*, Historische Kring Diemen, jrg 26, 2, 2016.
- Nationaal Archief, 2.13.137, *Ordiedienst - Nederlandsche Binnenlandsche Strijdkrachten*. Kaart van Amsterdam 1:2.500.
- Noord-Hollands Archief, Kadastrale kaart Diemen E2, Inventarisnummer NL-HlmNHA_491_0499, 1930.
- Noord-Hollands Archief, Kadastrale kaart Diemen F1, Inventarisnummer NL-HlmNHA_491_0500, 1931.
- **Rossem**, V. van, *Het Algemeen Uitbreidingsplan van Amsterdam. Geschiedenis en ontwerp* (Rotterdam, 1993).
- Staatscommissie, *Verslag der Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk Besluit van 2 Juli 1901, No. 44 tot het instellen van een onderzoek naar de wijze van verbetering van spoorwegverbindingen om Amsterdam* (1905).
- **Temminck Groll**, C.L., *In memoriam ir. J.D.M. Bardet*, Maandblad Oud-Utrecht, jrg. 48, 4, 1975.
- Universiteit van Utrecht, bestand 161_NL_Blatt25_Run11_Bild154, 1937.
- **Wallet**, Bert, *Zeeburg: Geschiedenis van een joodse begraafplaats 1714-2014* (Hilversum, 2014).
- www.maxvandam.info, opgehaald 4 september 2016.
- www.joodsmonument.nl, opgehaald 4 september 2016.

Noten

- 1 Staatscommissie, 1905
- 2 **Van Rossem**, 1993
- 3 **Blauw** 2005, p. 18
- 4 Dienst der Publieke Werken, Amsterdam 1:10.000, Amsterdam 1922
- 5 Het Vaderland 16 juni 1937, Ir. N.M. de Kanter † Oud-chef van Weg en Werken der Ned. Spoorwegen
- 6 Woerdensch Weekblad 23 juni 1937, Begrafenis van Ir. N.M. de Kanter. Zaterdagmiddag op de begraafplaats Westerveld
- 7 Utrechts Archief NL-AtHUA_A189175. Schematisch plan der overbrugging. Schaal 1:200
- 8 **Heldring**, 1970, pp. 918 en 920
- 9 **Bardet**, 1936
- 10 De Amsterdamsche Ballast Maatschappij had in 1935 een concessie verworven voor het winnen van zand in de nabijgelegen Spiegelpolder en later ook in de Blijkpolder.
- 11 Blankevoort had in 1936 vergunning gekregen voor het uitdiepen van een vaargeul in de Diem.
- 12 **Temminck Groll**, 1974, p. 29
- 13 De Tribune 23 januari 1937, De spoorwegwerken in Amsterdam-Oost Een overzicht van de stand der werkzaamheden.
- 14 **Heemskerck van Beest**, 1935, blz. A. 139-141
- 15 **Aardweg** en **Hüllstrung**, 1938
- 16 Twentsch Dagblad 7 januari 1936, Belangrijke aanbesteding der Ned. Spoorwegen en Tubantia 8 januari 1936
- 17 Utrechts Nieuwsblad 24 juni 1936
- 18 Algemeen Handelsblad, De spoorwegwerken om de hoofdstad. Zes bruggen aanbesteed, 10 maart 1937
- 19 Algemeen Handelsblad, 'Spoorwegwerken-Oost naar de voltooiing, overzicht van hetgeen in vier jaren tot stand werd gebracht', 27 april 1938
- 20 In 1989 werden de boogbruggen gedemonteerd en vervangen door betonnen exemplaren. Bij de demontage van één van de boogbruggen kapseisde een ponton (Beeldbank HKD).
- 21 Algemeen Handelsblad, Eerste spoorbrug over Muiderstraatweg, 21 februari 1939
- 22 Het bureau der Permanente Commissie tot de Algemene Zaken van het Ned. Isr. Kerkgenootschap was tot 1 januari 1943 gevestigd op het adres Houtmarkt 4 (het huidige Jonas Daniel Meijerplein).
- 23 Dr. David Mozes Sluys (Amsterdam 29 mei 1871 – 9 juli 1943 Sobibor) was van 1912-1942 secretaris van de Nederlandsch Israëlitische Hoofdsynagoge en van de Permanente commissie tot de Algemene Zaken van het Nederlandsch Israëlitisch Kerkgenootschap
- 24 Nieuwe Apeldoornsche Courant, 'Ringbaan te Diemen perst veenmassa's weg. Voorzorgsmaatregelen niet afdoende gebleken. – Twee begraafplaatsen baren groote zorg – Onderhoud met Dr. D.M. Sluijs.', 27 maart 1937
- 25 Nieuwe Leeuwarder Courant 5 mei 1937, Grondverschuiving bij aanleg Ringspoor te Amsterdam. Begraafplaats Ned. Isr. Hoofdsynagoge ernstig bedreigd.
- 26 De Tijd 24 oktober 1937, Ringspoor-werken te Diemen. De lastige veenbodem laat zich geducht gelden.
- 27 **Bardet**, 1938 p. 238
- 28 Utrechts Nieuwsblad 17 maart 1937, Ringbaan te Diemen perst groote veenmassa's weg. Begraafplaatsen in gevaar gebracht.
- 29 Utrechts Nieuwsblad, 20 april 1937
- 30 Algemeen Handelsblad 3 oktober 1939, Treinen rijden over de ringbaan. Goederen-rangeeremplacement-Watergraafsmeer in den afgelopen nacht in gebruik genomen. – Eerste ritten over de nieuwe oostelijke ringbaan. – Weesperpoortstation heeft 's nachts reeds afgedaan. Lunapark boven de Kruislaan. Reportage uit Duivendrecht.
- 31 Dagblad de Gooi- en Eemlander 13 oktober 1939, De nieuwe stations geopend. Z.Exc. Minister Ir. J.W. Albarda verricht de officieele plechtigheid. Algemeene waardering.
- 32 Dagblad de Gooi- en Eemlander 13 oktober 1939, De nieuwe stations geopend.
- 33 **Bardet**, **Schelling**, **Van Meurs** e.a., 1939
- 34 Donariet werd ook gebruikt als vernielingslading bij de Hembrug en de Rijnbrug bij Remagen.

BOERDERIJ VREDEHOF BLIJFT NIEUWS GEVEN

Bert Roest

Arie Roest (70 jaar) was de laatste bewoner van boerderij Vredenhof aan de Ouddiemerlaan 529. Na het vertrek van de laatste boer, Aart Vedder en een niets ontziende slooppartij in opdracht van de gemeente zat diezelfde gemeente in 1975 met de handen in het haar. Hoe nu verder met Vredenhof? Meestertimmerman Arie Roest en wethouder Cor Vedder bereikten overeenstemming over een legale bewoning van Arie.

Herstelwerkzaamheden

In de tiende jaargang van dit tijdschrift, en dat is alweer 17 jaar geleden, schreven Ellen van Meurs en Wiard Krook een groot artikel over de historie van boerderij *Vredenhof*. Aan de historie valt nauwelijks wat toe te voegen. Ook de ruwe uitzetting van Arie Roest is beschreven. Arie heeft feitelijk de historische boerderij tussen 1975 en 1991 voor definitief verval behouden. Door zijn herstelwerkzaamheden binnen en buiten het pand bleef het gebouw overeind staan. Sterker nog, de renovatie was zo secuur doorgevoerd, dat met enkele kleine aanpassingen een nieuwe bewoner er zo in kon trekken. Dat gebeurde niet, want aannemer Verwelius brak het pand grotendeels af en wilde er alleen maar geld aan verdienen.

De firma Krot deed wat haar naam belofde

Jongeren Disco Dee

In eerste instantie had de gemeente *Vredenhof* voorbestemd als een jongerencentrum. De koeienstal werd afgebroken om een grote zaal op die plek te bouwen voor discoavonden van het in nood verkerende *Disco Dee*, een groep jongeren die ruimte zochten in Diemen. De firma *Krot* uit Zaandam sloopte in opdracht van de gemeente voor veel geld niet alleen de stal. Nee, de binnenkant ging er ➤

Boerderij Vredenhof na de jarenlange renovatie door Arie Roest. Arie vernieuwde het dak en legde het bouwjaartal 1774 in gekleurde pannen op het dak. Ook de door de sloper meegenomen antieke stalen vakramen en het fijne metselwerk van het bijgebouw zijn door Arie hersteld.

Burgemeester Strumphler Tideman en 'Bisschop Otto II van Utrecht' arriveren met de koets bij Vredeshof ter gelegenheid van Diemen 750.

Ter gelegenheid van Diemen 750 brengen burgemeester Strumphler Tideman en 'Otto II' in Vredeshof een toast uit in de woonkamer van Arie Roest. Rechts wethouder Duran. In de documenten van bisschop Otto II van Utrecht komt in 1226 voor het eerst de naam van het dorp Diemen voor.

voor het overgrote deel aan inclusief de vloeren, wanden en bedsteden. De terugvallende ingang werd vernield en de mooie historische deur verdween bij het sloopafval. Ook de antieke stalen vakramen en het fijne metselwerk verdwenen uit het bijgebouw. Kortom, de firma *Krot* deed wat haar naam belooft en liet een krot achter waarna de jongeren het niet zagen zitten om daarin te trekken. Dit was voor de vrijwilligers een veel te grote klus.

Alles zelf aangelegd en betaald uit eigen zak

Meestertimmerman

Via contacten met wethouder Cor Vedder kreeg meestertimmerman Arie Roest goedkeuring voor een legale bewoning. In gesprekken met de nazaten van Aart Vedder, de laatste boer, kwam Arie er achter, dat de familie officieel de naam *Vredeshof* aan de boerderij had gegeven. Historisch gezien was er geen naam voor het pand, dus

bedacht Arie: dan ga ik deze naam hanteren. Tijdens de bewoning heeft hij het dak vernieuwd en meteen bouwjaar 1774 in gekleurde pannen op het dak gelegd. De renovatie nam jaren in beslag. Arie zegt daarover: "Ga er maar aanstaan, geen water-gas-elektra-riolering. Vloeren er uit. De funderingen en het dak heb ik hersteld. Alles heb ik aangelegd en betaald uit eigen zak."

Diemen 750 jaar

In 1976 bestond (Oud)Diemen 750 jaar. Het was feest in Oud Diemen. De Ouddiemerlaan tot de Kanaaldijk werd netjes opnieuw bestraat om het historisch karakter van wat er in Diemen-Noord was overgebleven in ieder geval zichtbaar te maken. (*Overigens wordt het tijd deze vele eeuwen oude, originele weg tot monument te verheffen. BR*). Natuurlijk was *Vredeshof* een centrale plek om dat te vieren. De burgemeester, maar ook 'Bisschop Otto II van Utrecht' kwam langs. Het dorp Diemen wordt immers voor het eerst genoemd in een document van deze Otto, gedateerd 29 maart 1226.

In andere vervallen panden op Oud Diemen en in enkele

Schade aan het hoofdgebouw die veroorzaakt werd door trillingen van voorbij denderende vuilniswagens op de smalle Ouddiemerlaan die daarop geheel niet berekend was.

Herstel van de schade die de zware, veel te hard rijdende vuilniswagens, aanrichtte aan de gevel van het zomerhuis. De gemeente trad niet op tegen het illegale gebruik van de Ouddiemerlaan.

De schapenscheerdersfeesten die Arie Roest organiseerde met de krakers, trokken in de jaren zeventig veel bezoekers.

Na de gerechtelijke uitspraak in 1991 staat de volgende dag de deurwaarder op de stoep. Rechts Arie Roest.

boerderijen langs de Ouddiemerlaan woonden krakers. Een van hen was Herman Heijne, geboren Diemenaar. Arie Roest organiseerde samen met de krakers jaarlijks een schapenscheerdersfeest. Dat was een bezienswaardigheid in Diemen die veel mensen trok.

Iepenziekte?

Ondertussen liet de gemeente toe, dat er voortdurend vuilnisauto's over de Ouddiemerlaan denderden. Richting Diemer Zeedijk. Illegaal, want er mocht geen gemotoriseerd verkeer over de smalle weg. Het gevolg was dat de gevels van *Vredehof* en het zomerhuis door de trillingen schade opliepen. Het toenmalig gemeentebestuur deed gewoon niets. Vervolgens ging er nog een trukendoos open. Zogenaamd wegens iepenziekte had de gemeente bedacht dat alle begroeiing rond *Vredehof* weg moest. Het vreemde was dat er nergens een iep was te bekennen. Op die plaats kwam later een gloednieuw jongeren centrum. Het luidde een periode in dat de sfeer tussen Arie Roest en het gemeentebestuur verhardde. Het was duidelijk dat de gemeente Arie Roest lastig vond en weg wilde hebben.

Juridische strijd

Toen de plannen eind jaren tachtig voor de bebouwing van Diemen-Noord concreter werden, moest de gemeente de door Arie Roest met zoveel vakmanschap en liefde verbouwde *Vredehof* zo snel mogelijk leeg opleveren aan bouwer Verwelius.

De uitkomst van een juridische strijd tegen de gemeente in 1991 die Roest tienduizenden guldens kostte, was dat *Vredehof* via de deurwaarder onmiddellijk ontruimd diende te worden. En meteen dichtgespijkerd. Waarom die haast? Het gebouw stond daarna nog zeven jaar leeg en werd een prooi van vernielende weers-elementen. 🐼

Alle foto's bij dit artikel zijn afkomstig uit het archief van Arie Roest.

*Na de gerechtelijke uitspraak in 1991 worden deuren en ramen dichtgetimmerd. De inboedel van Arie wordt bij de firma Saan opgeslagen. *Vredehof* zou nog zeven jaar blijven staan totdat bouwer Verwelius aan het werk ging.*

*De trieste aanblik van een dichtgetimmerd *Vredehof* nadat de rechter heeft bepaald dat Arie Roest de voormalige boerderij leeg moet opleveren.*

EEN STUKJE GESCHIEDENIS VAN MIJN FAMILIE IN DIEMERBRUG (DEEL 1)

Hans Goedhart

Als mijn overgrootouders, Dorus Mess en Marie Hilders, op 27 april 1861 in Diemerbrug komen wonen, treffen ze een dorp aan dat niet is aangesloten op wat later de openbare voorzieningen is gaan heten. Dat betekent dat er geen gas, elektra, water en riolering zijn zoals wij dat nu kennen. Voor verwarmen en koken wordt veelal een houtkachel of -fornuis gebruikt, of zelfs nog een open houtvuur. Er wordt voornamelijk turf gestookt. Er is 's avonds schaars licht van een olielamp; de mensen gaan vroeg slapen en staan vroeg op. Het water dat ze gebruiken is grondwater dat omhoog wordt gepompt met een pomp of uit een put wordt gehaald. Voor ramen lappen en schoonmaken wordt water uit de vaart gehaald.

Koude plee

Een douche of badkamer is er niet. Met een beetje geluk gaan ze eens per week in bad, in een zinken teil. Ze zijn zuinig met water: eerst wordt de spinazie erin gewassen, zand laten zakken en dan is het badwater. Iedereen gaat in de teil, de kleinste eerst.

Een WC is er ook niet. Er is een houten hokje met een plee en een hartje uit de deur gezaagd, meestal achter in de tuin, vanwege de stank ver van het huis. De plee staat boven een stinkende beerput of op twee balken over een sloot waar zich in een lange koude winter een bult uitwerpselen vormt op het ijs. Geen pretje 's winters, om naar zo'n koude plee te gaan...

Hans Goedhart

Hans Goedhart (1952) werd geboren aan de Hartveldseweg 3 (voorheen 6) als jongste zoon van Chris Goedhart en Annie Goedhart-Seymus. Tot 1976 drevén zijn ouders hier een sigarenwinkel. Het karakteristieke rijtje van vier winkelhuizen dat grensde aan de Ouddiemerlaan werd gesloopt in 1979 voor de huidige nieuwbouw. Hans Goedhart duikt graag in zijn familiegeschiedenis en schrijft een geïllustreerd familiejournaal. Voor de *Historische Kring Diemen* bewerkt hij de journaals tot twee interessante artikelen. Deel 1 gaat over het wel en wee van zijn (over)grootouders in Diemen. In deel 2, later dit jaar, komt de geschiedenis van zijn ouders aan de orde.

De nachten zijn aardedonker en stil want er is bijna geen straatverlichting. Als de mensen 's avonds afspreken, wachten ze tot het volle maan is, dan zien ze waar ze lopen. Veel volwassenen en kinderen lopen op klompen.

Katholiek

De dood is dichtbij. Het komt vaker voor dat kinderen jong sterven of dood geboren worden.

Vervoer gebeurt veelal met paard en wagen. Veel drollen en vuil op straat. Er komen ook veel kleine handelaartjes met een handkar of hondenkar aan de deur om hun waren aan te bieden. Groenten, fruit, uien, potten en pannen. Er wordt veel gefietst en gelopen.

Als je van het stationnetje aan de Ouddiemerlaan met de stoomtrein mee wilt, moet je een gele bal hijsen anders stopt de trein niet.

Elke zondag gaan ze naar de kerk. Sommigen gaan twee keer. De beschreven oude generaties van onze familie zijn overtuigd katholiek. Na de grondwetsherziening van 1848 is het katholicisme gelijk gesteld met alle andere religies. De *Nederlands Hervormde kerk* is niet langer de staatskerk en verliest haar dominante positie. Als gevolg hiervan ontstaat er een sterke opleving van traditionele rooms-katholieke waarden.

In de hier beschreven periode vanaf 1861 vinden, tot de ingebruikname van de *St. Petrus' Bandenkerk* in 1910, alle dopen, huwelijken, begravingen, communiefeesten e.d. plaats in de schuilkerk *De Hoop* aan de Hartveldseweg, centrum van de Diemer katholieke gemeenschap.

Dorus Mess en Marie Hilders

Johannes Theodorus (Dorus) Mess (20 juli 1822) en Marie Hilders (27 december 1824) zijn afkomstig uit Huissen bij Arnhem. Je kunt zeggen dat ze hun jeugd al een poosje achter zich hebben gelaten als ze in 1856 in Haarlem trouwen. Ze zijn dan 34 en 32 jaar. Als zij in 1861 naar Diemerbrug verhuizen, hebben zij al twee dochters. Diemen is redelijk bekend terrein voor ze. Een oom van Marie, Michael Hilders, getuige bij haar huwelijk, woont er.

Het gezin van Dorus en Marie gaat wonen in *Wijk B*, no. 63. Diemen is in die jaren verdeeld in wijken, waarbij per wijk een doorlopende nummering wordt gehanteerd. Nummering per straat is er nog niet. *Wijk B* beslaat de Muiderstraatweg, de Sniep, de Prins Hendrikkade, de Wilhelminakade, het gebouwte Vierhuijzen, de Stammerdijk en een deel van de Ouderkerkerlaan.

Harde werkers

Dorus en Marie zijn ondernemende, hardwerkende mensen. Dorus werkt als timmerman en Marie beheert een winkeltje op de hoek van de Muiderstraatweg en de Kerklaan, tegenwoordig de Ouddiemerlaan. Het is een klein huisje met aan de achterzijde een lieflijke lichtgepleisterde klokgevel. Het lijkt erop dat het pand met de achtergevel naar de Muiderstraatweg is gebouwd en met de mooie klokgevel in de andere richting. De zijgevel staat aan de Kerklaan. De klokgevel zou 17^e of 18^e eeuws kunnen zijn.

Marie Hilders, ca. 1900. Fotografie: W. G. Kuijer, Amsterdam

Er worden in totaal 6 kinderen geboren: Alida (Ida, 1858), Bernardina Wilhelmina (Dien, 1859), Arnoldus (Arnold, 1861), Wilhelmina (Mien, 1863), Johanna Maria (Anna, 1865) en Jacobus Johannes Theodorus (1868), die al na enkele maanden overlijdt.

Tuberculose

Tuberculose ('tering' in de volksmond en bij een snel verloop 'vliegende tering') is een veelvoorkomende ziekte in de 19^e eeuw; zeer besmettelijk en veel mensen van allerlei leeftijden overleven de ziekte niet. Vader Dorus heeft de pech de bacterie op te lopen. Hij overlijdt in 1872, net 50 jaar. De 48-jarige Marie blijft achter met vijf kinderen in de leeftijd van 15 tot 7 jaar. Haar ongetrouwde zus Betje Hilders trekt bij het gezin in om bij te springen. Anderhalf jaar later wordt het gezin opnieuw getroffen als de oudste dochter Alida, 16 jaar pas, ook aan tuberculose overlijdt.

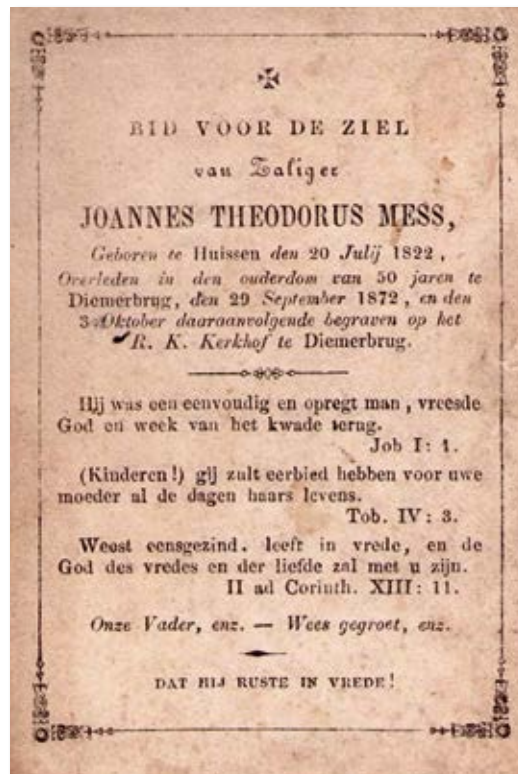
Met de dood van haar echtgenoot was ook een belangrijk deel van het gezinsinkomen weggefallen. Marie heeft weliswaar haar winkeltje, maar Diemen heeft in die tijd nog geen 2000 inwoners, het is bepaald geen vetpot. Ze besluit haar inkomsten aan te vullen met kamerverhuur en neemt commensaals (kostgangers) in huis.

Commensaal Jan Goedhart

Een van de commensaals is de dan 28-jarige Jan Goedhart afkomstig uit Abbekerk bij Medemblik in Noord-Holland. Als timmerman werkt hij aan de bouw van de pastorie naast de rooms-katholieke schuilkerk *De Hoop* aan de Hartveldseweg. In het kleine Diemen is een kosthuis zo gevonden. De gemeenschap is klein en de katholieke timmerman vindt in november 1879 onderdak bij de katholieke weduwe Mess, niet ver van de plek waar hij aan het werk is. Bij een verbouwing van de pastorie in 1985 is achter een wand in de pastorie een plank gezien met de naam 'J. Goedhart' erop. Een goede vakman signeert zijn werk, ook nu doen timmerlieden dat nog. Deze plank is toen echter weer weggetimmerd achter een nieuwe wand en moet dus nog altijd in het gebouw aanwezig zijn.

Huwelijk met Mien Mess

Intussen is er iets moois opgebloeid tussen commensaal Jan Goedhart en een dochter des huizes: Mien Mess. Ze willen trouwen, maar eerst moet Jan een verklaring hebben voor vrijstelling van de militaire dienstplicht. Die krijgt hij 'uithoofde van te klein te zijn' op 24 januari 1882, waarna Jan en Mien op 10 februari trouwen. Het kerkelijk huwelijk wordt voltrokken in schuilkerk *De Hoop* waar pastoor Vermeulen het voor het zeggen heeft. Vermeulen steekt er een stokje voor als ze een winkeltje in garen en band willen beginnen.

Bidprentje Dorus Mess, 1872.

Een gezelschap achter het oude huisje van Marie Hilders, Diemerbrug ca. 1881.

V.l.n.r.: Staand: Kees Goedhart, Jan Goedhart, onbekende (commensaal?); Zittend: Antje Castricum, Mien Mess, onbekende, Anna Mess.

Er is in Diemerbrug al een katholiek die hierin handelt, namelijk A. Woorts. Ondanks dat pastoor Vermeulen en Jan elkaar kennen, wil Vermeulen kennelijk geen al te sterke concurrentie met de kans op armoede onder zijn schapjes. Dus besluiten Jan en Mien een sigaren- en tabakswinkel te beginnen. Aanvankelijk aan de Hartveldseweg vlak bij café *Vervetjes*. ➤

Verhuizing Marie

Moeder Marie Mess-Hilders, 65 jaar inmiddels, laat haar oog vallen op een van de pas gebouwde pandjes aan de overkant op de hoek van de Ouddiemerlaan en de Hartveldseweg. Daar is in 1889 een rijtje van vier winkel-woonhuizen opgeleverd. Het is een opvallend rijtje: links en rechts een trapgevel en twee panden ertussen met een zadeldak met zwarte kruisdekkpannen en twee dakkapellen. Bovendien staan de huizen in het levendige centrum van Diemerbrug. Marie houdt de naam van haar overleden man in ere: boven de winkeldeur staat in witte letters: 'Wed. T. Mess'. In het nieuwe pand zet Marie het kruidenierswinkeltje voort. Ook blijft ze een tehuis bieden aan kostgangers.

Op 10 februari 1907 vieren Jan Goedhart en Mien Mess hun 25-jarig huwelijk.
V.l.n.r.: Achter: Afra, Arnold, Mary, Dorus, Annie en Piet;
Voor: Mien, Jan sr., Jan jr., Mien Mess met baby Chris, To en tante Betje Hilders.

Dien Mess en Gerrit van Etten

De oudste dochter van Marie en Dorus, Dien, trouwt met de slager Gerrit van Etten. Een levendig gezin: ze krijgen liefst acht dochters en een zoon.

Oudste dochter Sina en echtgenoot Henderik van de Vuurst vestigen zich net over de Hartveldsebrug, op de grens van Diemen en Watergraafsmeer, waar ze het karakteristieke café *Van de Vuurst*

De familie Van Etten. Staand: Leo, Door, Mien, Sina, Marie, Nolda, Ida, Geert, Bets. Zittend: Gerrit van Etten en Dien Mess.

exploiteren. Hier ligt nu het viaduct van de Ringweg A10.

Dochter Mien trouwt met rijksveldwachter Jos Grijseels, een bekende figuur in Diemen. Ze wonen op de Prins Hendrikkade, later in de Burgemeester Bickerstraat. Het huwelijk blijft kinderloos.

En de jongste dochter, Nolda, begint met haar man, edelsmid Piet van de Griend, een zaak in de Burgemeester Bickerstraat.

De andere kinderen zijn buiten Diemen gaan wonen.

Arnold Mess, de enige zoon van Dorus en Marie, emigreert in 1886 met zijn schoonfamilie naar Amerika.

Anna Mess en Chris Kok

De jongste dochter van Marie en Dorus Mess, Anna, trouwt in 1891 met Chris Kok, afkomstig uit Loenersloot. Chris trekt in bij zijn schoonmoeder. Als Marie in 1905 overlijdt, zetten Chris en Anna de zaak voort. Op de gevel staat nu: 'Chr. Kok, Koloniale Waren'.

De zaken gaan zo goed dat Kok in 1912 twee pandjes in het rijtje erbij koopt. Zodoende is hij nu eigenaar van het hele rijtje. Op nummer 6 gaan zijn zwager Jan Goedhart en schoonzuster Mien met zeven van hun tien kinderen wonen. Ook hebben zij de inmiddels bejaarde tante Betje Hilders in huis. Mien doet de winkel en Jan gaat met zijn hondenkar de boer op. Hij verkoopt tabakswaaren en verricht reparatie- en timmerwerk.

Een kleine dorpsrel is geboren

Er ontstaat even een probleem met buurman Martens. Het hondenkok bevindt zich achter het huis en om daar te komen moet Jan met zijn hondenkar door de steeg links van het bouwblok en achter het huis van buurman Martens langs. Martens vindt niet dat dat kan. De vorige buurman, fotograaf De Bruijn, had geen hondenkar. Op zekere dag staat er een paal midden in de steeg, de hondenkar kan er niet meer door. Hoewel Jan Goedhart bekend staat als een rustige man, ontstaat er een meningsverschil dat al snel wordt opgemerkt zo midden in het dorp. Steeds meer mensen bemoeien zich ermee, zoals eigenaar Chris Kok en makelaar Piet Kaskens. Een kleine dorpsrel is geboren. Een bestaand recht van overpad dat op de steeg rust, gaat over voetgangers met een fiets, kinderwagen, motor of kruiwagen (een varken wordt expliciet uitgesloten). Uiteindelijk bemoeit burgemeester Bicker zich ermee en die beslist dat het servituut ook voor Jan Goedhart en zijn hondenkar geldt.

Anna Kok-Mess, Annie Seymus en Chris Kok, circa 1919.

Diemerbrug, vanuit de Kerklaan (Ouddiemerlaan) richting Diemerbrug, 1902. De man met pet en baard geheel links op de achtergrond is Chris Kok, naast hem dorpsveldwachter Kloosterman. Links het oude huisje van Marie Hilders.

Honden

Het gebruik van honden als lastdier en voor een hondenkar is in deze tijd algemeen verspreid. De hond werd het paard van de armen genoemd. Een van de honden van Jan Goedhart is Bruno. In een onbewaakt ogenblik rent Bruno de steeg uit en de weg op waar net de *Gooische Stoomtram* komt aanrijden. Het is te gek voor woorden, maar de tram heeft zijn spoor op een meter afstand van de huizenrij. De stoomtram maakt zijn bijnaam van *Gooische Moordenaar* weer eens waar. Dorpsveldwachter Kloosterman moet het zieltogende dier uit zijn lijden verlossen met een schot uit zijn dienstpistool. Het gebeuren maakt een diepe indruk op de kleine Chris Goedhart.

Kinderen

De vijf dochters Goedhart, Afra, Marie, Annie, Mien en To, vertrekken allemaal uit Diemen. Twee zonen, Piet en Arnold, treden toe tot de kloosterorde van Sint Joannes de Deo, die zich bezighoudt met ziekenverpleging.

Dorus vestigt zich als timmerman aan de Ouddiemerlaan ongeveer op de plek waar nu het gemeentehuis staat. Hij heeft korte tijd een aannemersbedrijf. Later werkt hij als uitvoerder in het aannemersbedrijf van zijn broer Jan. Hij trouwt met Greet Roozemalen, ze krijgen acht kinderen, de oudste emigreert naar Canada.

Jan Goedhart jr. heeft een aannemersbedrijf aan de Ouddiemerlaan op de plek waar nu het winkelcentrum is. Hij trouwt met Miëp Maane, ze krijgen twee ➤

Hartveldseweg, hoek Kerklaan (nu Ouddiemerlaan), 1902. Links de winkel van Marie Hilders (Wed. T. Mess). Het hoekhuis rechts is haar oude huis. In het midden staat Chris Kok met de hondenkar.

De winkel-woonhuizen aan de Hartveldseweg met een aantal van de bewoners. Links in de deuropening Mien Goedhart-Mess, jongen onbekend, daarnaast mevrouw Cocu en schoenmaker Cocu, de man met de baard en de mandfiets is Chris Kok, rechts van hem Mien van Etten en in de deur Anna Kok-Mess.

Vlak voorbij de Ouddiemerlaan passeert de Gooische Stoomtram de huizenrij op nauwelijks meer dan een meter afstand van de gevel.

zoons van wie de oudste emigreert naar Australië.

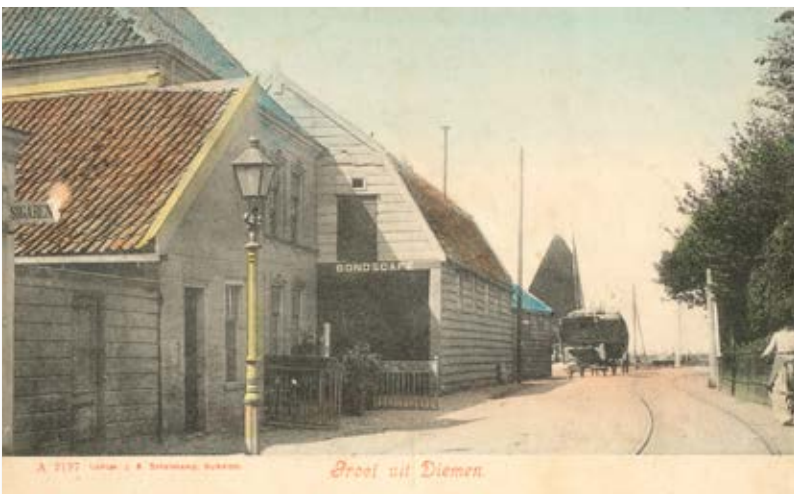
Chris is de jongste zoon van Jan en Mien Goedhart. Hij werkt in Amsterdam als winkelbediende, eerst bij *Houtman* en later bij *Meijes & Höweler*, maar wordt in de crisis van de jaren '30 ontslagen. Vanaf toen tot zijn pensioen is hij postbode. Hij trouwt met het Belgische meisje Annie Seymus, de pleegdochter van Chris Kok en Anna Mess. Zij zet de sigaren- en tabakswinkel aan de Hartveldseweg voort. Ze krijgen vier kinderen, ik ben de jongste. In het volgende nummer wordt het familieverhaal vervolgd.

Als het niet anders is aangegeven, zijn de afbeeldingen afkomstig uit het archief van Hans Goedhart.

Eventuele reacties naar:
goedhart02@gmail.com

De Hartveldseweg met de pastorie bij de voormalige schuilkerk De Hoop, 1902. Het gebouwtje rechts op de voorgrond is het arrestantenlokaal. (prentbriefkaart J.W. Schalekamp, collectie HKD)

Hartveldseweg gezien in de richting van Amsterdam rond 1900. Links bij het bordje 'Sigaren' was de eerste sigarenwinkel van Jan Goedhart en Mien Mess. In 1912 verhuisde het gezin naar de overkant in het opvallende rijtje huizen bij de Ouddiemerlaan. (prentbriefkaart J.W. Schalekamp, collectie HKD)

Fotocollage

WILLEM A.J. MOL, GEDREVEN FOTOGRAAF VAN DIEMEN (EN AMSTERDAM)

Wiard Krook

Op deze pagina's ziet u een hele kleine selectie van foto's van Willem A.J. Mol (1909-1993). Deze foto's zijn afkomstig uit de schenking van zijn zoon Hans C.G. Mol die als medisch specialist 35 jaar een praktijk had in Diemen. Willem Mol, geboren in Amsterdam, ging in 1934 bij slagerij Streefkerk aan de Hartveldseweg als slagersongen aan het werk. Hij ging wonen in de R. Castelijnsstraat en verhuisde in 1939 terug naar Amsterdam. Willem Mol was amateurfotograaf, maar legde een liefde en passie voor de fotografie aan de dag waar een professioneel fotograaf jaloers op mag zijn. Wij zijn ontzettend blij met de schenking van een collectie foto's waarop een aantal decennia van Diemen magnifiek is vastgelegd. In het volgende tijdschrift komt de redactie uitgebreid terug op de fotograaf en zijn foto's.

1967 - Ouddiemerlaan, Ouddiemen

1972 - Ouddiemerlaan, Ouddiemen, richting Amsterdam-Rijnkanaal

1975 - Weesperstraat, Diemen Zuid

1983 - Vaddenboer Klaas Kersbergen in de Burg. van Tienenweg, Diemen Centrum

1983 - Schillenboer T. Vermeulen op het Oranjeplantsen, Diemen Centrum

1984 - Tapijtschelp, Schelpenhoek, Diemen Zuid

1985 - Sloop woningen aan de Ouddiemerlaan, Diemen Centrum

1987 - Sloop boerderij "Land-Zicht", Ouddiemerlaan 539, Diemen Noord

1987 - De Diemerbrug over de Weespertrekvaart

1989 - Boer J. Schrama, Overdiemerweg, Overdiemen

1990 - Aanleg GVB tramlijn 9, Hartveldseweg, Diemen Centrum

1988 - Sloop van het fabriekscomplex van Luycks na de brand, Stammerdijk

1989 - Woning van schillenboer T. Vermeulen, Ouddiemerlaan, Diemen Noord

1990 - Begraafplaats "Gedenk te Sterven" tijdens renovatie, Ouddiemerlaan, Ouddiemen

1991 - Herbouw dorpskern, Ouddiemerweg, Ouddiemen

BEGRAAFPLAATS RUSTOORD AAN DE WEESPERTREKVAART

Taco ten Dam

JAN BLANKERS & FANNY BLANKERS-KOEN

Graf van Jan Blankers op Rustoord in Diemen
(foto Wiard Krook)

Het was op die aangename zomerdag, 21 juli 1977, rustig zoals zo vaak op *Rustoord* in Diemen, toen familie en vrienden van Jan Blankers arriveerden. In niets leek zijn afscheid op de vele hectische momenten die hij tijdens zijn leven had gekend. In de eerste plaats als atletiektrainer en echtgenoot van Fanny Blankers-Koen, maar ook als official van de Koninklijke Nederlandse Atletiek Unie en als sportjournalist. De plechtigheid verliep zoals afgesproken: in stilte, de kist neergelegd in het graf van zijn vader.

Hoe imposant de autoriteit van Jan Blankers ook was: hij bleef altijd 'de man van'. *The winner takes it all*. En gewonnen had Fanny Blankers-Koen! In 1948 bij de Olympische Spelen in Londen liefst vier gouden medailles. Toen de wereldberoemde Fanny weer eens met haar liefste glimlach voor persfotografen poseerde en Jan geduldig naast haar stond te wachten, schreeuwde een fotograaf: "Kan die man niet weg?" Dat vond Jan niet leuk.

Fanny Blankers-Koen en Jan Blankers in 1948
(foto Wikipedia)

Wat hij ook niet leuk vond, was dat hij zich regelmatig moest verdedigen voor zijn opportunistische gedrag tijdens de Tweede Wereldoorlog. Niet dat hij lid van de NSB was geweest of een uitgesproken sympathie voor de bezetter had. Wat aan Blankers vooral kleefde, was dat hij tot 1944 trainer was geweest van Tinus Osendarp, op dat moment 'de beste blanke sprinter' ter wereld. Maar Osendarp was ook lid van de NSB, de Germaanse SS, de Sicherheitsdienst en een meedogenloos moordcommando dat fanatiek joeg op onderduikers. Dat waren bepaald geen sportverenigingen. Blankers bleef gewoon zijn trainer, van enig moreel kompas was geen sprake. Een journalist van Trouw schreef later dat Blankers "Tinus Osendarp geen strobreed in de weg legde".

Blankers bleef zelf buiten schot bij de naoorlogse zuiveringscommissie. Hij zocht brutaalweg de aanval op de commissie: "Wat gebeurt er met de klagers in de sportwereld van wie na het onderzoek blijkt dat zij op louter geruchten klachten hebben ingediend of van wie kan worden aangenomen dat zij op andere dan sportbelangen beschuldigde hebben willen schaden?" Blankers had, vond hij, in de oorlog gewoon politiek en sport even gescheiden gehouden. Atletiekbestuurders Moerman, Van der Werff en Burger, om er een paar te noemen met wie hij de hele oorlog door close was geweest, waren de pineut: zij waren openlijker *deutschfreundlich* geweest en konden worden bestraft.

Van enige empathie richting zijn voormalige pupil Tinus Osendarp was na de oorlog geen sprake meer. Osendarp schreef hem vanuit zijn gevangenschap nog wel eens een briefje, maar Blankers liet niets van zich horen.

Jan Blankers richtte zich na de oorlog vooral op het coachen van Fanny Koen met wie hij in 1940 getrouwd was. In 1949 haalde De Telegraaf Blankers binnen als hoofd van de sportredactie om zodoende altijd het nieuws rond zijn immens populaire vrouw rechtstreeks binnen te halen. Door het oorlogsverleden van De Telegraaf kleefde de periode 1940-1945 opnieuw aan Blankers. Telegraaf-journalisten bleven tot diep in de jaren '60 de paria's van de perswereld en voor het grote publiek journalisten van een sensatieblaadje met een bruin verleden. Blankers bleef een man met bekrompen conservatieve ideeën. Zo schreef een collega dat "Blankers een fel bestrijder was toen voetballers elkaar in de jaren 60 begonnen te omhelzen om een doelpunt te vieren". Hij vond dat een slechte gewoonte die uit de zuidelijke en Oosteuropese voetballenden overgewaaid was en niet strookte met onze levensgewoonten. Een ferme handdruk was voldoende. Eventueel een klap op de schouder. Blankers zou zich wellicht in zijn graf omdraaien als hij weet zou hebben van alle kunstjes die voetballers tegenwoordig uithalen na het scoren van een doelpunt.

Literatuur

- **Kok**, Auke (2016). *1936. Wij gingen naar Berlijn*. Amsterdam, Uitgeverij Thomas Rap.
- **Kooman**, Kees (2003). *Een koningin met mannenbenen, Fanny Blankers-Koen, atlete van de eeuw*, Uitgeverij L.J. Veen, Amsterdam, Antwerpen.
- **Swijtink**, André (1992). *In de pas. Sport en lichamelijke opvoeding tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Uitgeverij De Vrieseborch, Haarlem.
- **Swijtink**, André (2010). *Een sportman doet niet aan politiek. Groei en populariteit van de Nederlandse sportbeoefening in oorlogstijd*. Uitgeverij Meulenhoff, Amsterdam.
- **Velthuis**, Rob (1999). Opgehaald op 10 februari 2017 van www.trouw.nl/home/osendarp-noemde-zich-de-snelste-blanke~a07b0c17/.

Bijna 50 jaar postzegelclubs in Diemen

DE ZEGELAARS:

NIET DE EERSTE DIEMENSE POSTZEGELCLUB

Peter Prins

Op 22 en 23 april is de Diemense postzegelvereniging De Zegelaars in de sporthal aan de Prins Bernhardlaan gastheer voor de grote filatelistische manifestatie Noord-Holland in een Kader. De organisatie is in handen van de gezamenlijke Noord-Hollandse postzegelclubs. Filatelie oftewel het verzamelen van postzegels en aanverwante zaken is populair in Diemen. In 1970 al organiseren jeugdige verzamelaars zich via de Algemene Speeltuinenvereniging Diemen. In 1975 krijgt de club de naam De Postiljon. In 1979 wordt De Zegelaars opgericht. Peter Prins, zelf actief lid en filatelist, duikt in de geschiedenis van de Diemense postzegelclubs.

Beginjaren

De Algemene Speeltuinenvereniging Diemen (tegenwoordig Algemene Schakelvereniging) neemt eind 1970 het initiatief om de Diemense jeugd te interesseren voor de postzegelhobby. Tijdens de eerste bijeenkomst in het speeltuingebouw aan het Van Markenplantsoen komen de geïnteresseerden onder leiding van ASV-bestuursleden bijeen. Het ging om "6 à 7 jongelui die interesse hadden om in clubverband iets aan hun hobby te doen".¹ De minimumleeftijd is 8 jaar en de maximumleeftijd 20 jaar. Ieder lid krijgt het "ABC van het postzegels verzamelen", een nuttig boekje dat bij de hobby past. Om de twee weken komen de leden die twee kwartjes per keer betalen aan het Van Markenplantsoen bijeen. Ze praten over hun hobby en kijken naar films en diavoorstellingen over filatelie. Er wordt zelfs les gegeven om het diploma jeugdfilatelic te behalen. De Postiljon werkt nauw samen met de Amsterdamse Postzegel Jeugd Club (APJC). Zij geven vanaf 1970 het gezamenlijke clubblad Tolhuis uit.

Groei

Jos Booy die op het postkantoor werkt, leidt de club in de begintijd. Yvonne Mommersteeg volgt hem op. Piet van Diemen ondersteunt haar bij de administratie. Eind 1974 is er even een probleem met de huisvesting. De jeugdpostzegelclub moet zelfs enige tijd haar activiteiten staken "wegens ontbreken van leiding en problemen met de herverdeling van gebouwen in Diemen". De doorstart vindt plaats in het nieuwe ASV-gebouw aan de Emmastraat. Jan Janssen meldt zich om de leiding op zich te nemen. Hij zal tot zijn overlijden in 1981 bij de postzegelclub blijven. Het gaat goed met de club. Van 1973 tot 1977 groeit de club van 20 naar 65 leden, allen uit Diemen. Volgens de Diemer Courant van 2 december 1976 komen er gemiddeld zo'n 20 kinderen naar de bijeenkomsten. In het voorafgaande jaar heeft de club ook een naam gekregen: De Postiljon. Door het hoge aantal leden zijn er veel jeugdleiders nodig. Zij begeleiden de jongeren intensief. In 20 jaar heeft de club zeven jeugdleiders: Rinus Schilmeijer, Frits Sieverts, Teun Zwiers, Alex Wijsman, Pierre Buijs, Piet van Diemen en J.P. Dobbe.

Actief

De jongeren van De Postiljon bezoeken in die jaren in het hele land tentoonstellingen en ruildagen. In 1972 is de eerste clubtentoonstelling met zestien leden. Later in het jaar doen Postiljonleden mee aan de Tiende Nationale Postzegel Jeugdtentoonstelling in Nijmegen.

9 december 1978. Ruilhoek op de jeugdpostzegeltentoonstelling Prophil-Diemen.

Als de moedervereniging ASV Diemen in 1978 25 jaar bestaat, wordt op 9 en 10 december 1978 in de bovenzaal van de brandweergarage en in toenmalig ASV-clubhuis De Docval de jeugdpostzegeltentoonstelling Prophil-Diemen georganiseerd. De gemeente Diemen subsidieert het evenement met 1000 gulden. Er blijkt een grote waardering uit voor de club en de gemeente ondersteunt van harte "de oogmerken die u heeft met de tentoonstelling te weten: het wegnemen van drempelvrees bij jeugdige verzamelaars om hun verzameling ten toon te stellen en het leren van de beoordeling door een jury; de algemene culturele waarde die de tentoonstelling kan hebben voor geïnteresseerde Diemenaren; het financiële beleid dat met betrekking tot de gehele jubileumviering door u is gevoerd."²

ASV-bestuursleden Jan Genot en Piet van Diemen openen Prophil-Diemen op 9 december 1978.

Vooraf die laatste overweging is een pluim op de hoed van het ASV-bestuur dat een tekort van 4000 gulden verder wil dekken met 1000 gulden uit het ASV-jubileumfonds en een loterij die 2000 gulden moet opleveren. Prophil-Diemen met 105 tentoonstellingskaders van 60 jeugdige filatelisten trekt 1400 bezoekers. Het bezwaar van een jeugdclub tegen een verzameling-Lenin wordt afgewezen. Het organisatiecomité is eensgezind van mening dat men in de filatelie een dergelijke verzameling niet kon weren.³

Tentoonstellingen

In oktober 1977 nemen vijf Postiljonleden deel aan de tentoonstelling tijdens de Dag van de Postzegel in Casa 400 in Amsterdam. In 1981 doen leden van de Postiljon samen met de Amsterdamse Postzegel Jeugd Club (APJC) mee aan de tentoonstelling ter gelegenheid van de Dag van de Postzegel in het ASV-speeltuingebouwtje aan het Van Markenplantsoen. De Diemense Patricia Schilmeijer ontvangt de aanmoedigingsprijs voor haar thema Klederdrachten. Drie weken later doet De Postiljon mee aan een tentoonstelling in het Okura Hotel.

Oprichting De Zegelaars

Het wisselend ledenaantal bij de jeugdclub is voor de ASV-leiding al jaren een punt van bespreking. De belangstelling voor filatelie onder de jeugd neemt zienderogen af: van 65 in 1977 naar 25 leden in 1979. Er is echter wel veel belangstelling onder volwassenen en wat oudere verzamelaars. Al langer spelen 'oudere jongeren' met het idee om naast De Postiljon nog een postzegelvereniging op te richten. Na de ASV-jubileumtentoonstelling in 1978 reageren 20 belangstellenden op een oproep in de Diemer Courant. Voor het ASV-bestuur is dat voldoende om in maart 1979 een kennismakingsbijeenkomst te organiseren. Volgens de Diemer Courant moeten er in Diemen statistisch tussen de 300 en 400 postzegelliefhebbers wonen. Op 1 april 1979 zijn er al 24 leden en het bestuur

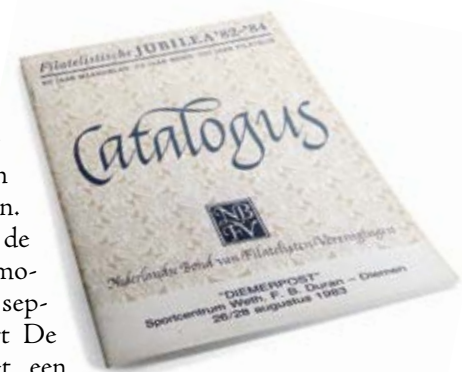
gokt op 70 leden aan het eind van 1979. Pas op 9 januari 1981 wordt De Zegelaars, zoals de naam van de nieuwe club luidt, definitief toegelaten tot de Nederlandse Bond van Filatelistenverenigingen.

De club komt iedere maand bij elkaar in ASV-clubhuis De Docval, nadat de jongere leden van De Postiljon zijn vertrokken. De contributie is 25 gulden. Een van de eerste activiteiten is het in gang zetten van rondzendverkeer, waarbij leden thuis tegen lage prijzen zegels uit boekjes kunnen nemen en hun verzameling aanvullen.

De Postiljon en De Zegelaars trekken jarenlang gezamenlijk op. Ze worden ook min of meer door dezelfde personen geleid. Piet van Diemen is jaren de spil, maar ook Ulke Dijkstra, Alex Wijsman, Teun Zwieters, Frits Sieverts, Pierre Buijs en Cor Tuininga zijn actieve leden. De trend is dat De Zegelaars groeit en dat het aantal jeugdleden bij De Postiljon terugloopt. Sommige Postiljonleden worden lid van De Zegelaars, omdat ze inmiddels oud genoeg zijn. Op een gegeven moment is er nog maar een handvol jongeren over, maar door de stimulerende leiding levert dat soms prachtige verzamelingen van zegels, stempels en poststukken op.

Tentoonstelling Diemerpost

In de jaren 1982-84 worden drie landelijke filatelistische jubilea gevierd, waaronder 100 jaar georganiseerde filatelie. De Postiljon en de dan drie jaar oude De Zegelaars organiseren van 26 tot 28 augustus 1983 in het Sportcentrum Duran de tentoonstelling Diemerpost met 45 exposanten, waarvan veertien uit Diemen. Tijdens de opening van de nieuwe ASV-accommodatie De Schakel op 1 september 1984 presenteert De Postiljon zich ook met een tentoonstelling.

Ook buiten Diemen wordt tentoongesteld. In 1983 doen Eckard Posthumus en Wim Schreurs mee aan de Nationale Tentoonstelling in Utrecht. De inzending Vogels van Bas Lammers wordt dat jaar afgevaardigd naar de Internationale Postzegeltentoonstelling in Wenen. Op 12 en 13 oktober 1985 worden aan De Postiljon twintig kaders beschikbaar gesteld voor deelname aan de tentoonstelling ter gelegenheid van de Dag van de Postzegel in het Okura-hotel. Leden van De Postiljon mogen van 20 tot 24 juni 1990 aan de Internationale Postzegeltentoonstelling voor de Jeugd in Düsseldorf meedoen. De dan 18-jarige Bianca Kloos heeft vijf kaders met 60 bladen met het thema Turnen en de 17-jarige Paul Zwieters heeft vijf kaders met het thema Spoorwegen.

Nationale Dag van de Jeugdfilatelic in Diemen

In januari 1986 viert De Postiljon haar 15-jarig bestaan in De Schakel. De leiding breekt zich het hoofd hoe zij de

Piet van Diemen druk in de weer met verenigingswerk.

Hans T Schroots, voorzitter van de Amsterdamse Jeugd Postzegel Club, feliciteert het bestuur met het 15-jarig jubileum. Naast Piet van Diemen staan de heren Zwiers, Sieverts, Schreurs en Homan.

Op 11 maart 1989 trekt de Vijfde Dag van de Jeugdfilatolie een volle zaal in het Sportcentrum wethouder F.B. Duran aan de Ouderkerkerlaan.

jongeren een hele dag kan bezighouden en vooral: tot het einde toe aanwezig kan laten blijven. In hun uitnodiging laat de leiding de “Beste jongelui” weten dat “iedereen zoveel mogelijk wordt verwacht tussen 10.30 en 16.30 uur, waarbij een interessant programma is samengesteld: tentoonstelling, allerlei spellen met leuke prijzen, dia-lezing. Iedereen krijgt bij binnenkomst een bon voor een gratis beker frisdrank. Vooral om 16.00 uur zouden we het op prijs stellen de leden bijeen te zien (dus ook de nieuwe, die nog niet aan de tentoonstelling meedoen), omdat dan de prijsuitreiking plaatsvindt”. Of het door de beker gratis frisdrank komt, is de vraag, maar de jongeren zijn die dag goed van de partij.

In 1988 meldt De Postiljon – een enigszins overmoedig besluit, vinden ze zelf – zich aan voor de organisatie van de nationale Dag van de Jeugdfilatolie. Diemen wordt inderdaad aangewezen en op 11 en 12 maart 1989 staat het Duran-sportcentrum vol met tentoonstellingskaders. Er is breed uitgepakt: een speciale enveloppe, een speciaal stempel en een speciaal mapje aangeboden door de directeur van het postkantoor Diemen. Circa 2000 kinderen en ouderen uit het hele land, veel van hen met bussen, bezoeken de tentoonstelling.

Tijdens het 20-jarig jubileum in december 1990 wordt samen met de even oude Amsterdamse Postzegel Jeugdclub een regionale Jeugdpostzegelruildag georganiseerd. In de Docval kunnen leden bezig zijn met het memoryspel, een legpuzzel, dia-quiz, sjoelen, computer-quiz, foto's maken, rad van avontuur en bingo.

Zorgen over ledental

In het jubileumboekje klinkt wel enige zorg door over het ledental: “Zoals bij vele jeugdpostzegelverenigingen kent men ook bij de Postiljon een wisselend ledenaantal. Het blijkt toch steeds weer moeilijk oudere jeugd die gaat studeren of werken te behouden en is men permanent bezig jeugdige leden te begeleiden en de beginselen bij te brengen. Wellicht zou het (zoals reeds op enkele scholen voor voortgezet onderwijs in het oosten van het land gebeurt) een oplossing betekenen, als filatelie ook erkend wordt als een keuze voor de uren creatief werk. De leiding is echter vol goede moed en gezien ook de sterke uitbreiding van Diemen kan de toekomst met vertrouwen tegemoet gezien worden.”

In 1993, als de ASV 40 jaar bestaat en waarvan de letters inmiddels staan voor Algemene Schakelvereniging, organiseert de club de postzegel-tentoonstelling ASV-Diemen 93. ASV-voorzitter Henk Abels en burgemeester Bob de Hon openen de tentoonstelling. Bob de Hon is volgens het blad Postzegel “zelf een verwoed postzegelverzamelaar, die het openen van de tentoonstelling dan ook duidelijk geen vervelende plichtpleging vond’(...)

‘Vermeldenswaard is dat, waar op andere tentoonstellingen de jeugd het de laatste tijd laat afweten, ze in Diemen wel in groten getale aanwezig was.’ Behalve dat er veel jeugd was, viel het Postzegel op dat veel deelnemers ook een familieband hadden. Echt een hobby voor de hele familie, zoals een Amerikaans frankeerstempel al enige tijd verkondigt.’

De eerdere zorgen waren terecht. Het lukt niet De Postiljon in leven te houden. In 2003 telt Anneke Abels-de Vries van de ASV-ledenadministratie slechts drie leden bij De Postiljon en 94 leden bij De Zegelaars.⁴ Het is niet duidelijk wanneer precies, maar De Postiljon is ergens in die tijd opgehouden te bestaan.

Maandelijks twee bijeenkomsten

De Zegelaars komen nu al weer zo'n 38 jaar bij elkaar. In De Schakel is de tweede dinsdag van de maand de vaste clubavond met elke maand een veiling met 140 kavels. Vanuit nalatenschappen komt er veel interessant materiaal beschikbaar. Zolang er verzamelaars zijn, vindt dat zijn weg. De Zegelaars houden ook maandelijks een beurs op de laatste zondag van de maand. Daar kunnen bezoekers 5 of 10 cent-zegels uit ruim 200 albums uitzoeken en kopen. Tevens kan hier worden ingekocht bij semi-handelaren en kunnen de nodige contacten worden gelegd. De beurs, ook bekend door de aankondigingen door RTV Noord-Holland en in de agenda van Diemer Nieuws, trekt veel belangstelling en levert jaarlijks ook nieuwe leden op. Iedereen kan een 'vergeten' verzameling laten taxeren en mogelijk verkopen.

Het ledental, met nog leden van het eerste uur, is met circa 70 leden redelijk stabiel. Piet van Diemen ontvang in 2014 de gouden bondsspeld voor 35 jaar vrijwilligerswerk voor de filatelie. Voor nieuwe leden is er maandelijks het boekje met verenigingsnieuws, een veilinglijst en een interessant artikel. Een derde van de leden krijgt dit nog per post, de meesten ontvangen het inmiddels digitaal. Veel leden hebben gespecialiseerde verzamelingen. Zo verzamelt Rien Krijgman poststukken en poststempels van Diemen en Diemerbrug, Alex Wijsman zegels met atletiek en wandelen en Paul van Doorne zegels met brandweer en veiligheid. Bob de Hon verzamelt zegels met koningshuizen. En Piet van Diemen verzamelt reclame-aanhangsels bij postzegels. Soms nemen de leden deel aan tentoonstellingen of zij schrijven er over.

Burgemeester Bob de Hon opent de postzegeltentoonstelling ASV-Diemen 93 tijdens het 40-jarig jubileum van De Schakel.

Digitale ontwikkelingen

Ook de filatelie heeft een digitale ontwikkeling doorgemaakt. Tegenwoordig hoeft je geen papieren zegels meer in voorbedrukte albums te stoppen. Op internet is bijna elke zegel die is uitgegeven, terug te vinden. Dagelijks komen er nieuwe afbeeldingen bij. Internetveilingen zoals Catawiki, Ebay en Delcampe bieden overvloedig materiaal aan. Van de eerste Nederlandse zegel van koning Willem III uit 1852 (cataloguswaarde € 2500,= postfris, of € 45,= gestempeld) tot complete dozen of kasten met verzamelingen. De nieuwe rijken in de wereld doen hier aan mee en drijven daarmee de prijzen op. Het is een schril contrast met een veiling voor de echte liefhebbers bij een postzegelvereniging zoals De Zegelaars. Wel is jammer dat De Zegelaars, net als moedervereniging ASV, nog geen website heeft.

Filatelistische manifestatie in sporthal

Al geruime tijd stelt De Zegelaars de goedkoopste filatelieclub in de regio te zijn. Of De Zegelaars de gezelligste club in de regio is, weten we niet. Wél vormt de hobby een vrijetijdsbesteding waaraan velen plezier beleven en met name aan ouderen een mogelijkheid biedt om contacten te onderhouden en sociaal isolement tegen te gaan. Dat gebeurt ook in De Schakel met een hapje en een drankje. Veel mensen, ook niet-leden, komen daarom graag naar De Zegelaars in Diemen. Door de vele contacten in het wereldje mogen De Zegelaars op 22 en 23 april gastheer zijn van de Filamanifestatie Noord-Holland in een Kader, die georganiseerd wordt door de gezamenlijke Noord-Hollandse filatelieclubs. U bent van harte welkom. In de catalogus vindt u nog meer filatelistische wetenswaardigheden over Diemen. Ook Daarom Diemen!

Foto's Frits Reurekas.

Noten

- 1 *De geschiedenis van De Postiljon Diemen*; boekje uitgegeven t.g.v. 20-jarig bestaan, december 1990.
- 2 Brief gemeente Diemen, 27 juni 1978.
- 3 Jubileumboek ASV 1953-2003. Diemen, 2003.
- 4 Opgave ASV-bestuur aan Nederlandse Bond van Filatelistenverenigingen op aanvraagformulier voor lidmaatschap.

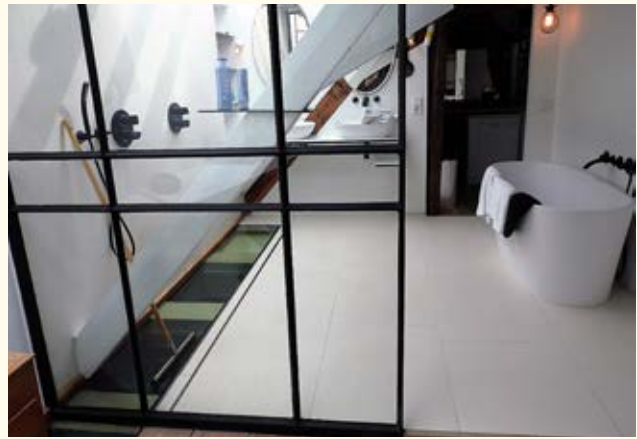

FOTO-IMPRESSIE JUBILEUM 25 JAAR HKD

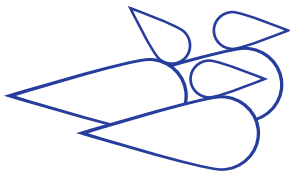
Op zaterdag 17 september 2016 vierde de *Historische Kring Diemen* haar 25-jarig bestaan. Voorzitter Ad Saan opende de dag in aanwezigheid van o.a. burgemeester Erik Boog. Ook was er een optreden van *De Neuteblazers*. Daarna gingen er diverse activiteiten van start: een fotopresentatie in het winkelcentrum, tekenen bij de voormalige boerderij *Zeldenrust*, rondleidingen en presentaties op begraafplaats *Gedenk te Sterven* en een optreden voor het gemeentehuis van mannenkoor *De Baksmaten*. Aan de Ouddiemerlaan hielden verschillende bewoners open huis, o.a. *De Oude Smidse* (Irene Swier en Barend Klaarenbeek), de woning op nummer 27 die Cornelis Oostenrijk in 1890 bouwde (Daniëlle en Frans Baltzer) en de vroegere woning van het *Hoofd der School met den Bijbel*. Het *Diemer Nieuws* maakte een groepsfoto van de (ex-)bewoners van de Ouddiemerlaan.

Foto's John Haen en Frans Wagenaar

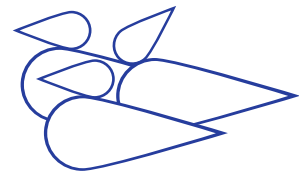

PRIKBORD

Rectificatie vorige nummer: artikel familie Arens

Leo Arens liet ons weten dat in het artikel *Echtpaar Arens bleef joodse vrienden trouw* in ons vorige nummer een paar zaken niet goed vermeld zijn. Op blz. 19 gaat het om het fotobijschrift van de bovenste foto. De personen op de trouwfoto zijn niet Joop Arens en Anna Tak, maar Joop Kijl en Stien Breijaen. Verder kwam Joop Kijl in 1943 bij de familie Arens en niet in 1944 (blz. 20). Op blz. 21 staat dat Simon en Femmy Wijnschenk emigreerden naar Canada. Dat is onjuist.

Schenkeningen

In dit nummer is aandacht besteed aan de schenking van Hans C.G. Mol die bestaat uit een grote collectie unieke foto's die zijn vader Willem A.J. Mol in Diemen maakte. In het volgende nummer zullen we hier uitgebreid aandacht aan besteden.

Bert Roest verblijdde ons met een groot aantal documenten zoals o.a. feestgidsen van *Oranjefeesten* in Diemen, een reglement van het *Kinderfeest* in Diemen in 1911, een programma van het *Groot Nationaal Concours van de Diemer Harmonie* in 1947, programma's van de *Christelijke Jongelings-Vereniging Daniël* uit 1927 en 1932, correspondentie van burgemeester Bicker, het Koninklijk Huis, huisarts Balfoort en enkele prachtige affiches van feesten in Diemen. Een zeer waardevolle aanvulling op de collectie van de HKD.

Filatelistische Manifestatie 22 en 23 april in Sporthal Prins Bernhardlaan

Op 22 en 23 april vindt de Filatelistische Manifestatie 'NoordHolland in een Kader' plaats in de *Sporthal* aan de Prins Bernhardlaan. Onder de exposanten zijn er een aantal die de geschiedenis van hun woonplaats op interessante en filatelistische manier presenteren. Diemen, Aalsmeer, Velsen, Vreeland aan de Vecht, 't Zand in Zijpe, de Berglustlaan in Hillegersberg en post met het *kamp Westerbork* krijgen de nodige aandacht. Leden van de *Historische Kring Diemen* zijn van harte uitgenodigd om de tentoonstelling te bezoeken. De toegang is gratis, de catalogus (met veel over Diemen!) kost 2 euro, en als u bij de welkomststand van Postzegelvereniging ASV *De Zegelaars* vertelt dat u lid bent van de *HKD*, dan krijgt u ook een filatelistisch affiche van Diemen: een echt Diemens collectors item!

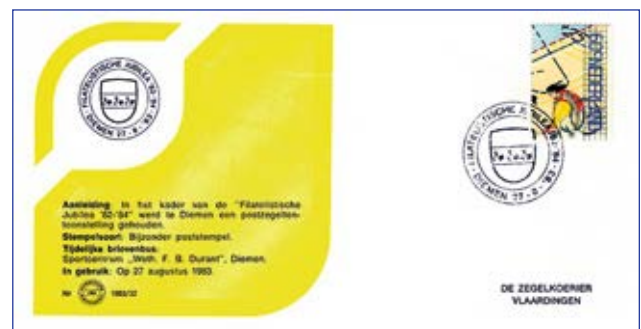

Foto achterzijde omslag:

De kaart van de Dienst der Publieke Werken uit 1957 laat zien hoe Diemen-Centrum en Buitenlust ingeklemd lagen binnen de Ringspoorbaan. De latere ontwikkeling van Diemen-Zuid werd ook bepaald door het "corset". (coll. Ingenieursbureau)

